

MEGEMLEKEZÉS

IN MEMORIAM DR. JANCsó GÁBOR (1937-2017)

A Magyar Bioetikai Társaság jeles tagja, dr. Jancsó Gábor városépítési szakmérnök 2017. augusztus 6-án, 80 éves korában elhunyt.

A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara Környezetegészségügyi Szakbizottságának alapító elnöke és a KDNP Környezetvédelmi Szakbizottságának 1991-től vezetőjeként számos környezetvédelmi kérdésben fogalmazta meg műszakilag alapos, etikus és a keresztény értékrendet hangsúlyozó szakvéleményét.

Több felsőoktatási intézetben tanította igényes környezetvédelemre a hallgatókat, így a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdészeti Karán is.

Tevékenységét alábbi nyilatkozata jellemezte: „Ne keressük a hibát másban, mindenki végezze el becsületesen a feladatát”.

Számos bioetikai vonatkozású munkája közül kiemelhető: Környezetvédelem, felelősség, etika (Nemzetközi Bioetikai Társaság, Dunaszerdahely, 1997.) és Bándy Gyula: Jogesetek a környezetvédelem témaköréből és a szakértői tevékenység (3. fejezet Jancsó Gábor) Budapest, 2002

A Magyar Bioetikai Szemle 2003/2-es szám 31. oldalán megjelent A fenntartható fejlődés és a közlekedés című tanulmányából idézzük az alábbiakat.

„Magyarország geopolitikai adottságai, elhelyezkedése a kontinensen kiváló lehetőséget kínál a különböző közlekedési szállítási ágazatok összehangolt egymásra települő illetve egymást kiegészítő fejlesztésére. A terepadottságok kiválóak valamennyi közlekedési ág (közút, vasút, víziút, légiút) szempontjából. Az ország és Budapest körzetének interregionális szerepe vitathatatlan.

A lehetőségek egyben a döntési felelősséget is megnövelik, miután a közlekedési szállítási utak birtoklásáért, használatáért lankadatlanul és kíméletlenül folyik a verseny, az Európai Unió kívül s azon belül is. Hazánk érdekeit az szolgálja, ha a különböző közlekedési ágak összehangolt fejlesztése segíti, illetve biztosítja az ország és a regio gazdasági, biztonsági, területfejlesztési, környezetvédelmi és humánpolitikai céljainak a megvalósítását.”

Temetésén, 2017. augusztus 18-án számos kollégája, barátja vett részt, a KDNP Egészségügyi Szakbizottságát dr. Csekey Éva képviselte.

Emlékét megőrizzük, tanítását követjük. Nyugodjék Békében !

Prof. Lipták József

EGY HÁZASSÁG AZ „ÉLET EVANGÉLIUMA” SZOLGÁLATÁBAN

Emlékezés Lábady Tamásra

Lábady Tamás életének legtermékenyebb időszakában gondolkodását mélyen áthatotta az élet tisztelete.

Amikor 1991-ben az AB az abortusz kérdéssel foglalkozott, Tamás tudatalattijából felszínre jött a hazai abortuszhelyzet – beleértve az abortív hatásmechanizmusú fogamzásgátlás felmérhetetlen számú magzati áldozatát is. Mindez arra indította, hogy a testület által meghozott abortuszhatározathoz különvéleményt fűzzön. Ez azonban nem született meg magától értetődően, holott tudományosan igazolt volt és ő vallotta is, hogy a magzat a női és férfi ivarsejtek egyesülésétől kezdve genetikailag befejezett egyén, ezért a fogamzás pillanatától kezdve abszolút védelmet kell, hogy élvezzen.

Ekkor 47 évesen nagy vívódást élt meg azzal kapcsolatban, hogy merje-e felvállalni véleményét az AB testületével szemben?

Itthon elmondta, feltételezése szerint egyes munkatársai tisztelettel hallgatnák álláspontját, lenne talán, aki egyet is értene vele, de ellenzést és megrökönyödést váltana ki a gondolat, ha hivatalosan is hangot akarna adni neki. Gyötrődött, hogy bizonyosságra tud-e lelni, mit tegyen?

Nagy megértéssel hallgattam, igyekeztem szeretettel körülvenni, hogy biztonságban érezze magát. Tudtam, hogy bíztatnom kell. Ezt is tettem, és jól esett neki. Hivatkoztam az Erő Lelkére, aki vele lesz. Mindez egy-két napig nem sokat javított lelki állapotán. De a remény bizakodást adott neki, hogy a vasárnapi szentmise után barátainkkal és lelki atyáinkkal egy séta keretében megvitathatjuk majd dilemmáját. A napsütötte réten folytatott elmélyült beszélgetésben pro és kontra érvek hangzottak el, hogy tegye-e meg, tárja-e a testület elé, sőt merje-e nyilvánosságra hozni a Magyar Közlönyben álláspontját. Az érvek a bátor kiállás köré csoportosultak. Így könnyedebbé vált lelkülettel és a feladathoz kellő municióval is felvértezve, áldásunkkal, öleléssel indult az Alkotmánybíróságra.

És mindez hatott. Vagy inkább a Szentlélek? Elmondása szerint kurázi azért mégis kellett, hogy elkészült különvéleményét a testület elé tárja. De azóta, hogy ezt megtette, békés és győzedelmes a lelke – mondta hazatérve. Az elnök nem nehezítette helyzetét – de elmondta, amit maga is tudott, hogy politikailag a testület még nem lépheti meg ezt a lépést, de kis lépések - mint ez a különvéleménye - közelíthetnek feléje. Jelenjen meg! Aztán valaha, ha ez a különvélemény határozatként láthat napvilágot, olyan jelentőségű lesz, mint a rabszolgaság eltörlése.

A megjelenést követő támadásokkal Tamás nemigen foglalkozott, a sok pozitív visszhang viszont szárnyakat adott neki, és biztatásul is szolgált erkölcsi gondolkodása bárholi megvallására.

Az élet értékéért és védelméért a családban is tudott tenni Tamás velem együtt is. Azt nem tudhatjuk, hogy e szemlélet nélkül is örülhetnénk-e lányunktól 8, fiunktól 5 unokának, de azt talán igen, hogy fotóművész fiunkna és feleségének bátorításul szolgáltak szavaink ahhoz, hogy dönteni tudtak a sok munkát és anyagit felemésztő LoveSpecial című, a fogyatékkal élők értékes életét megjelenítő album elkészítése mellett. Az ő szemléletüknek nem a sérült

ember értékét illetően kellett változni, hanem hinni a reménybeli mű pozitív társadalmi hatásában. És ebből a hitből akarni elkészíteni a művet, hogy az majd megtehesse a magáét annak érdekében, hogy az emberek gondolkodása elmozduljon a fogyatékkal élők iránti előítéletektől.

Tamás az élet melletti szilárd meggyőződése által tudta megtalálni a törvényi indokolást ítéletéhez abban a perben, amelyben a sérülten született gyermek saját jogán perelte kártérítésért az orvost. Amiatt perelte, hogy nem tárta fel szülei számára időben magzati károsodását, így nem abortálták el, és sérülten kell leélnie az életét. Tamás bíróként azt mondta ki ítéletében, hogy a bármilyen minőségű élet nem lehet kár, azaz a nemélet nem lehet értékesebb az életnél. Ezzel az ítéletével szembe ment a Legfelsőbb Bíróság, mai nevén Kúria joggyakorlatával. De nem elégedett meg ennyivel, hanem meggyőződése arra hajtotta, hogy megváltoztathassa ebben a kérdésben a bírói gyakorlatot. Ezért kutatásba fogott, tanulmányozta más országok ítélkezési gyakorlatát és lelkesen tudatta velem a részeredményeket. Vele drukoltam és örültem. Láttam, ösztönzi melletteállásom. Végül tanulmányban írta le álláspontját, és a polgári bírák kollégiuma elé tárta. Támogatásukat elnyerve aztán benyújtotta jogegységi javaslatát a Kúriára. Mind a kollégium, mind a Kúria állásfoglalását mint a gyerek, izgatottan, de mégis nagy reménnyel várta, és amikor fáradozását siker koronázta, hálás és boldog volt. Diadalként élte meg. Úgy ítélte, hogy megérte igyekezete, hisz sikerült álláspontjára átfordítani az ítélkezési gyakorlatot, sikerült jogegységi határozatot elérni, amit kitartása jutalmának is tekintett. Nagy eredménynek tartotta és büszke volt rá.

A TV ügyvédje felfigyelt az ügyre és meghívta Tamást a műsorba. Amikor odavittem Tamást, a műsorvezető Juszti László engem is behívott azzal, hogy kísérek is van helye a műsorban. Amikor Tamás elmondta a pert és a folyamatot, az ellentábor – nem titkoltan Jusztal együtt – mint a kiéhezett hiénák néztek farkasszemet Tamással, majd ellentétes véleményük heves ismertetésével igyekeztek maguk alá gyúrni Tamást. Ő higgadtan és elegáns biztonsággal indokolta tovább álláspontját. A műsorvezető ezt követően váratlanul hozzám fordult a kérdéssel: És ön hogy viszonyulna egy sérülten született unokához? Valószínű a többenél is jobban szeretném – mondtam. Ez úgy tűnt, meghökkenette, és lezárta a témát, majd áttért a műsor következő programpontjára.

Tamás a műsorból elégedetten távozott, és örült annak is, hogy álláspontja ezáltal is nyilvánosságot kapott.

Egy másik ítélete kapcsán is örömmel beszélt arról, hogy nemcsak most ő, de a bírói gyakorlat is megállapítja a szülő nevelési mulasztását valamint kárfelelősségét az emberi méltóságot és életet durván sértő gyermeke magatartása miatt. A perbeli esemény fölötti mély szomorúságát azonban hosszan hordozta személyisége.

Tamás házasságot és családot oltalmazó munkássága szempontjából nagy élmény visszaemlékezni örömeire, amely sokrétűen töltötte el 2014-ben és sokáig utána is azzal az írásával kapcsolatban, amely az új Ptk. családjogi törvényrészlete szövegének magyarázataként mint ideiglenes jegyzet készült.

Öröme egyrészt abból forrásozott, hogy ebben egyebek mellett azt is leírhatta, mintegy tananyagká tehetné, amit ide idézek nagy gondolatsorából. Azt, hogy Isten ... elhatározta, hogy Ádámhoz illő segítőtársat teremt, akiről Ádám így szólt: „ez már csont a csontomból, hús a húsból”, asszony a neve. Leírhatta, hogy a házasság intézményét ezzel Isten teremtette meg.

Örömeinek másik forrása ide kapcsolódóan, hogy tanszékvezetője, Csehi tanár úr bevezetőjében következőképpen méltatta művét: „L.T bírói vénájával és emberi bölcsességével felvértezve helyezte el a házasság és a család alapvető szabályait egyetemünk hitvallása és a katolikus egyház tanítása biztos alapjain, és adott új impulzusokat a családjogi irodalom számára”.

Tamás életvédelmi szemléletét fémjelzi a Magyar Bioetikai Társaság által 2015. szeptemberében neki, mint első díjazottnak odaitélt Gaizler Gyula emlékérem, amit az életvédelem területén végzett kiemelkedő tudományos tevékenységéért kapott. A díj átvételéhez társult előadását Az élet szolgálata napjaink Európájában címmel tartotta meg, amelyben az Európában folyó milliós és millió emberi magzat elpusztításának bűnére irányítja a figyelmet és arra, hogy Európa végiggondolhatná, hogy a migráció „pásztor nélküli juhait” nem találhatnának-e otthonra a megölt magzatok megüresedett helyein amellet, hogy Európának még mindig maradna tere arra, hogy ne pusztítsa tovább saját ivadékeit. Amikor erről beszéltek, itt áll lelki szemeim előtt Tamás meggyőződött, megingathatatlan, lelkes és tanuságtételre kiállni kész személyisége, és hála tölt el.

Szintén az emberi méltóság sokrétű taglalásának szánta ez év márciusában a Szent István Akadémiára való felvétele kapcsán Az emberi személy az új Polgári Törvénykönyvben címmel megtartott székfoglaló előadását. Erre az előadásra már igen gyenge állapotában került sor. Megtartása után nagyon kifáradva, de szívében mégis hatalmas örömmel indult velem haza. Hála csengett ki szavaiból, amikor arról beszélt, hogy önmagát is mennyire meglepte, hogy minden ereje összpontosult az előadáshoz. És így képes volt – szinte mint régen - biztossággal, határozott kiállással, megfelelő hangerővel beszélnie, és ez olyan ünnepi bensőt adott neki, ami erre az időre feledtetni tudta - talán másokkal is, de vele feltétlenül - a rajta uralkodó kórt.

Amikor a Lengyel Nagykövetség előtti abortusz melletti tüntetésről készült videót tavaly tavasszal hírül vettük és megtekintettük, egy időre nagy csend költözött közénk. Nekem elállt a lélegzetem. Döbbenet lett úrrá rajtam. Tamás rezzenéstelennek, reakciónélkülinek látszott. Már ez is bősztített, hiszen én fel voltam háborodva, hogy valakik ilyent meg mernek csinálni. Vártam, hogy Tamás kifejezze megbotránkozását, de ő csak ült lehajtott fejjel. Nem fért meg bennem soká a háborgás és megkérdeztem: Muszáj ezt nekünk túrnunk? Nem lehet valamit ellene tenni? Vagy legalább tesz az egyház? Mire véрге megszólalt: Mit gondolsz, én min töprengek? Na véрге! – gondoltam, és gyorsan csendben maradtam, hogy meg ne zavarjam gondolatát. Reméltem, hogy valami jót talál ki. De megint hallgatott. Engem pedig hajtott az indulat: Nem gondolod, hogy a CitizenGo Frivaldszky Editjével kellene felvenni a kapcsolatot és tiltakozni? – kérdeztem. Kurtán csak annyit mondott: várj kicsit. Elővette az új Ptk-t, lapozott, olvasott, aztán mondta, hogy a gyűlöletbeszédnek van az új Ptk-ban egy hatályos tényállása, amely 30 napos jogvesztő határidőn belül lehetővé teszi a sértett személyiségi jogának érvényesítését. Majd folytatta: ülj a géphez, diktálok.

Kedves Edit! – kellett írnom - Az otromba vallásghalászás miatt perelnünk kellene. Ehhez azonban egy ügyvédre volna szükség, akivel anonyim módon szívesen konzultálok. Ekkor én: Miért csak konzultálsz? Miért nem perelsz? Perelj! Vagy én! Persze én kevés lennék. Inkább te. De nem állt kötélnék, én meg nem akartam tovább feszíteni a hurt. Örültem, hogy talált törvényi alapot ahhoz, hogy fel lehessen lépni a dolog ellen. Örültem, hogy elszánt és tettekreész.

Edittől hamar jött a válasz, amelyből megtudtuk, hogy férje, Gáspár személyében megvan a készülő per felperese és ügyvédje is. De e válasszal Gáspár Tamás számára egy zavaró

kérdést is feltett. Azt, hogy miért csak én legyek a felperes, te miért nem? Ez nekem új lehetőséget adott Tamás bízgatására, de ő hajthatatlan maradt. Belépett közénk a főnöktitkárnő efektns és már diktálta is, hogy : Munkásságom az igazságszolgáltatás berkeiben jól ismert és nem kedvezne az ügynek. Mondvacsinált indok – jött ki belőlem. Ezt reakciója nélkül hagyva folytatta: Küldd el a levelet! Így is lett.

Hamar megérkezett Gáspártól a keresetlevél tiszteletet, elfogadást sugárzó sorok kíséretében, amelyekben a beadvány átnézését és véleményezését kérte. Már számon volt a felperességre való újabb unszolás, amikor Tamás megelőzött és elmondta, hogy Gáspár nagy erőt árasztó, szelíd hangvétele, amely bizonyára a benne lakó Krisztus hangja, megindította és álláspontja megváltoztatására sarkallta. Azonnal le is iratta velem mindezt Gáspár számára azzal együtt, hogy e változásban lelke is békére talált. Ezt a békét és az önmagán való győzelem diadalát fel is lehetett fedezni rajta. Ahogy mondta, mély belső öröm járta át már előre, hogy majd a bíróság előtt nyilvánosan is oltalmába veheti az Oltáriszentséget, Krisztust, aki őt annyi talentummal és lehetőséggel áldotta meg. Ezzel a levelezés hangvétele is tárgyilagossá változott.

Az első tárgyalásra a pertársaság és még többen szentmiséről indultunk. Alázatért, bölcsességért és eredményességért imádkoztunk. Első fokon történt elutasítás, majd fellebbezés után egy jó év elteltével ez év májusában vehettük kézhez a jogerős ítéletet, amely megállapította a vallásgyalázás megtörténtét.

Dicsőítés szavai közepette és a meghatott öröm és hála könnyeit nyelve olvasta az ítéletet hozó bíró indokolásában, hogy az Oltáriszentségben jelen levő Jézus maga az élet, akit a hívő szentáldozáskor magához vesz, és nem a halál, amit az abortusztábllette idéz.

Öröme azonban tiszavirág életű volt, mert pár hét múlva keserűen hangzott tőle, hogy: nagyon szomorú vagyok. Ez lesújtott. Odatérdeltem kanapéja mellé, gyengéden átöleltem fekvő vézna testét és megkérdeztem: mi bánt? Elmondta, hogy mennyire győtri lelkét, hogy a győzelem mégsem teljes, mert az ügy felülvizsgálaton van a Kúrián. Ettől a szomorúságától már csak az Örök Boldogság szabadíthatta fel, ami arra is bátoríthat bennünket, hogy bizakodjunk az ügyért való közbenjárásában.

Budapest, 2017. szeptember 29.

Dr. Lábady Tamásné

TANULMÁNYOK

BIRHER NÁNDOR

AZ IGAZSÁGOSSÁG A LÉLEK EGÉSZSÉGE, AZ IGAZSÁGTALANSÁG A BETEGSÉGE

(PLATÓN, AZ ÁLLAM, 444)

Ferencz Antal emlékére

*„Te jól tudod, a költő sose lódit:
az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk,
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.”*

(József Attila, Thomas Mann üdvözlése, 1937)

Ferencz Antalt joghallgatóként ismertem meg, bioetikát tanított. Talán nem is egyszerűen csak a kiváló előadása, sokkal inkább a hitelessége volt a meggyőző. Úgy élt, ahogy beszélt. Leginkább Szent Pál első Korinthusi levelének gondolatával jellemezhetnénk az ő magatartását is: „Beszédem és igehirdetésem sem az emberi bölcsesség megejtő szavaival hangzott hozzátok, hanem a Lélek bizonyító erejével; hogy hitetek ne emberek bölcsességén, hanem Isten erején nyugodjék.” Az embersége jóval többet mondott minden elvont bölcselkedésnél. Az, hogy a vendégeit háza udvarán felvont magyar zászlóval várta, vagy, hogy mindig a másik emberre figyelt, olyan értékek voltak, amelyeket mint mester a személyében hordozott. Hitének erejéből ő maga is utat mutatott az erkölccsel foglalkozók generációi számára, minden körülmények között tanúságot tett az igazságról, és az élet értékéről.

Rámutatott, hogy az igazság, a társadalmi igazságosság és az élet, az egyéni és a kollektív túlélés nagyon szorosan összefüggenek.

Platón tisztában volt vele, hogy az igazságosság kérdése nem egy egyszeri eldöntendő és végérvényesen megválaszolható kérdés. Az igazságosság inkább harmónia, amely folyamatos törődést igényel, és amelynek a lényege az egyén lelkének egészsége. Az igazságosság nem annyira az ember külső cselekedeteire, mint inkább a belső rendjére vonatkozik. „Uralkodik magán, rendet tart, barátja lesz önmagának, összhangba rendezi lelke három részét önkéntelenül, mint a zenei összhang három húrját. ... magát mérsékelve és harmonizálva

teszi, amit tennie kell, akár vagyonszerzésről, akár testápolásról, akár köz- vagy magánügyről van szó...¹”

Az igazságosság kérdése egyúttal önértelmezés kérdése is, mind társadalmi, mind egyéni szinten. Végso soron ugyanis az igazságosság rendeltetése nem annyira az egyén, mint inkább a közösség „jólétének” a biztosítása. Az igazságosság a fajfenntartás garanciája, amely az államban nyilvánul meg leginkább, Platón szerint.

Igazságosság a modern társadalomban

Felvetődik a kérdés, értelmezhető-e még a modern társadalomban az igazságosság objektív fogalma. Már maga Platón is felhívja arra a figyelmet, hogy az igazságosságot lehet rosszul is definiálni. Például, ha azt gondoljuk, az igazságosság csak ránk vonatkozik, másokra viszont nem kell alkalmaznunk², azaz a barátunk segítsünk, de az ellenségnek ártsunk. Márpedig az igazságos nem árthat senkinek³. Ugyanígy nem tekinthetjük igazságosnak azt sem, ami egyszerűen csak hasznos, vagy az erősebbnek előnyös⁴.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy egyáltalán ne lenne igazságosság⁵. Napjaink gondolkodása mégis inkább a Platón által tévútként jellemzett igazságosság-fogalmakból indul ki. Igazságos az, ami nekem jó. Igazságos az, ami hasznos. Vagy még egyszerűbb kijelenteni, nincs igazság és igazságosság sem⁶ - beleesve Nietzsche hibájába, és abba a hibába, amelyet a bölcsességi irodalom a Bibliában már Krisztus születése előtt legalább száz évvel megfogalmazott. Ha viszont elfogadjuk, hogy nincs igazságosság, hogyan működhet a társadalom? Erre a kérdésre a válasz a Niklas Luhmann által képviselt funkcionalizmus⁷ adja meg legvilágosabban. A társadalmi alrendszerek saját szabályaik szerint (binárisan kódoltan), önmagukban, zártan működnek. A társadalom a funkcióinak összessége. Az emberek közössége az egyének által ellátott szerepek összessége. Az egyén egyénként legfeljebb

¹ Platón, Az állam, 443d-e.

² Im., 332b.

³ Im., 336a.

⁴ Im., 338a-e. Itt kell megjegyeznünk, hogy erre a nézetre hasonlít Nietzsche meglátása, aki a gyengék támogatását bűnnek tekinti. „A gyengéknek és a félre sikerülteknek pusztulniuk kell: ez legelső tétele a mi emberszeretettünknek. S ehhez még segédkezet is kell nyújtanunk. Mi az, ami károsabb bármely bűnnél? A tevételes részvét olyanok iránt, akik félresikerültek és gyengék s ez a kereszténység.” Az antikrisztus, Előszó, <http://szeszak.hu/Comment/Kommentarok/Empatia/nietzsche%20antikrisztus.htm>, 2017. június 9.

⁵ „De minden az időben alakult ki; nincsenek örök tények, ahogy abszolút igazságok sem léteznek.” (Emberi – túlságosan emberi, I. főresz 2.) <http://www.fajtube.com/filozofia/FRIEDRICH-NIETZSCHE-Emberi-tul12643.php>, 2017. június 9.

⁶ Bölcsesség Könyve, Biblia, 1.15, „Mert az igazságosság halhatatlan. Az istentelenek azonban kezükkel és szavukkal hívják (a halált), emésztődnek az utána való vágyakozásban, mintha a barátjuk volna, és szövetséget kötnek vele, mert méltók rá, hogy az osztályrészévé legyenek. Bölcs 2,1 Csalfa észjárásuk miatt azt mondják egymásnak: "Rövid és szomorú az életünk; nincs orvosság az ember halála ellen, és nem ismerünk szabadítót az alvilágból. Hiszen véletlenül keletkezünk, és majdan úgy leszünk, mintha sose lettünk volna. Hisz orrunkban csak füst az élet lehelete, és a gondolkodás csupán szikra a szívünk lüktetésekor. Ha elalszik, testünk hamuvá lesz, a lélek meg elillan, mint a lenge szellő. ... Rajta hát! Élvezzük a jelenvaló jókat! Használjuk ki buzgón a világot, mint ifjúkorunkban! ... Bánjunk el a szegény igazgal, ne kíméljük az özvegyet, és a koros aggastyán özshajjától ne riadjunk vissza! Számunkra a hatalom legyen az igazságosság mércéje, mert a gyenge nem ér semmit.”

⁷ Pokol B., Luhmann rendszerelmélete és a Polányi Károllyal korrigált marxi elmélet, <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol15.html> (2017. június 28.)

önmagának lehet fontos, az igazán lényeges a társadalmi alrendszerben betöltött funkciója. A hivatal, a szerep, a funkció megelőzi az egyént. Amit „önmegvalósításnak” hívunk, nem más, mint bizonyos kapcsolatokért, funkciókért, karrierért vívott harc, amelyben az egyén a többiek számára csak a szerepe és kapcsolódása miatt lehet lényeges.

Ahogy láttuk, a funkcionalizmus elmélete felhívta a figyelmet arra, hogy az egyéneken túlmutató társadalmi szerveződések önreferenciálisak. Önreferenciális az az egység, amelyben az egység önmaga számára – függetlenül mások, vagy más rendszer megfigyelési perspektívájától - jelenik meg. Az önreferenciális rendszer a saját szabályai szerint „dolgozza fel” a külvilágot. Ahogy az élőlények is „saját magukká” alakítják a táplálékot, az önreferenciális társadalmi rendszerek is mindent a saját játékszabályaik szerint értékelnek.

Az ismeret határai a megismerhetőség határait is jelenti (transzcendentális módszer – a tudásunk nem leírja, hanem megalkotja a világot). E szerint a megközelítés szerint a világ centruma nem fellelhető - megfigyelni pedig egy külső szempontból nem lehet, a belső működésre kell koncentrálni. A kérdés nem az, hogy mit tudok megismerni, hanem az, hogy milyen szabályok szerint működik a megismerés. Mivel a megismert valóságom függ attól, hogy milyen módon ismerem meg, a megismerés soha nem lehet objektív. Emiatt is az igazság kérdése legfeljebb a költőket foglalkoztathatja. A jogon kívül nem létezik jog, a jog önálló, a környezetéhez képest nincs sem inputja sem outputja. Igazságról legfeljebb akkor beszélhetünk, ha a jog valamit tételezeten igazságnak nevez, egyébként viszont nem. Világunk, a kognitív világ (Baudrillard szavával: szimulákrum⁸), amelyben a megismerés teremti az új léterületeket. Ez a kognitív világ zárt, a műveleteit a saját játékszabályai szerint végzi. Az agy a maga működési elvei mentén a világot nem reprezentálja, hanem konstruálja. Éppen ezért a környezet már nem jelenthet önmagában semmit, nem állíthatja sem a szépet, sem a jót, sem az igazat. Ezek a kategóriákat meghaladó fogalmak nem vonatkoznak semmilyen külső valóságra, egyszerűen az emberi ismeretnek mint funkcionálisan zárt tevékenységnek a termékei. A megkonstruált világot a nyelv leírja. Ebben a valóságban a tudás nem a tudati tartalom megfeleltetése a világnak (adequatio rei et intellectus) hanem a zárt rendszer (emberi ismeret) evolúciós teljesítménye az objektivitás igénye és lehetősége nélkül. A katasztrófa akkor következik be, ha ez az evolúciós teljesítmény teljes egészében elveszíti a reflektált kapcsolatát a külvilággal. Az értelem a maga számára virtuális világokat konstruál, mindeközben a nyugati ember természetes reprodukciós képessége csökken. A valóság fikciónak tűnik, a kutató úgy vélheti, nem a „valóságot” hanem csak saját tapasztalatait elemzi saját gondolati rendjében. Az elméleteket már nem a valóságnak akarjuk megfeleltetni, hanem a problémamegoldó képességük szerint értékeljük *azokat*. Knorr-Cetina⁹ definíciója szerint az elméletek nem mérhetőek egy objektív világhoz, így nem lehetnek sem igazak, sem hamisak, legfeljebb az vizsgálható, hogy más elméletekhez képest jobb-e a problémamegoldó képességük.

A kutatás értéke kizárólag a hasznosságától függ az egyre szélesebb körben terjedő felfogás szerint. Ez a pragmatikus utilitarizmus az, ami meghatározza a tudományos és a

⁸ Baudrillard, J., *Simulacra and Simulation*, Michigan, 1994.

⁹ Knorr-Cetina, K., *The Manufacture of Knowledge*, Oxford, 1981.

közgondolkodást egyaránt. A konstrukciós mechanizmusok alkotják a valóságot. És ez a valóság annál teljesebb, minél hatékonyabb. Pontosan ezért nem mindegy, hogy mi lehet a hatékonyság igazi kritériuma egy központ nélküli világban. A tudomány feladata, hogy próbálkozásaival (kísérleteivel) bővítse (teremtse) a világot. Ismét megjelenik a már említett tétel: a tudás termelése konstruktív és nem deskriptív jelenség. A teljes valóság modell, „laboratórium”, ahol maga a természet soha nem jelenik meg. Mindig csak a természet egy, a tudás által átalakított formájával találkozunk. Ezzel teljesül be az alkímisták teremtő vágya. Az aranycsinálás lehetővé vált, ugyanúgy, ahogy az élő genetikai kódját át tudjuk alakítani, vagy az értéktelenből értékeset tudunk készíteni. Megjelenik az örök élet gépiesített illúziója is az új alkímia lombikjaiban. Csakhogy nagy árat kellett fizetni mindezért: a valóság elvesztésének árát. A kutatót nem érdekli (mert nem is értelmezhető számára) az igaz és az igazság fogalma. Helyette arra koncentrál, hogy a dolgok működjenek. („to make things work”) Ez az elv az un. 4.0 ipari *forradalom* vezérmotívuma. Az új ipari koncepcióban már a dolgok kommunikálnak egymással (WoT). Ebben a kommunikációban, kiegészülve a mesterséges intelligenciában rejlő képességekkel, már egészen biztosan nem fognak etikai kérdések a rendszerből magából megjelenni. A drónt sem az erkölcsi törvény, sem a csillagos ég nem fogja csodálattal eltölteni. Ezzel együtt az esetleges katasztrófát nem a gépek, hanem a képeket vezérlő személytelen, ám az ember által alkotott struktúrák fogják okozni.

Friedrich Nietzsche már jóval az informatikai forradalom előtt látta a gépekben rejlő veszélyt, amelyet a következőképp fogalmazott meg: *„A gép, a magasszintű gondolkodás vívmánya, a majdnem mindennemű gondolkodást nélkülöző erőket szabadítja föl használóiban. Az is igaz azonban, hogy hatalmas erőket szabadít föl, amelyek nélküle sohasem bukkantak volna napvilágra. De a gép nem ösztönöz arra, hogy magasabbra törjünk, jobban csináljuk a dolgokat, művészek legyünk. Tevékeny és egyformává teszi az embereket – mindez hosszú távon azonban ellenhatást kelt: a lélek kétségbeesett unalmát, amely a képuralommal tanít szomjazni a változatos henyélsre.”*¹⁰

Ez a veszély az önreferenciális, autopoietikus társadalmi rendszerek valóságában vált mindennapi gyakorlattá. Fel kell tehát tennünk a kérdést: túl akarunk-e lépni a lélek unalmán és a változatos henyélsen, azaz érdekel-e bennünket az igazság és igazságosság? Azaz, akarunk-e egészségesen élni?

Ha igen, talán érdemes tovább gondolkodni.

Az etika alapjai

Etika nem születhet önmagában szakmai etikaként (mivel a kevesebből nem lesz több), azaz a természet- vagy társadalomtudományok soha nem lesznek képesek arra, hogy megalapozott erkölcsi rendszereket dolgozzanak ki maguknak. Etika csak olyan gondolkodásból, cselekvésből keletkezhet, amelyik tisztában van az emberi értelem strukturáltságával, azaz azzal, hogy az értelemnek feltétlen alapja kell, hogy legyen. Olyan filozófiából, amelyik még ismeri a „dolog” (a *res*), az ok és a cél egyértelmű fogalmait. Azaz olyan filozófiából, amelyik metafizikai alapokon nyugszik, a valóst valóságnak tartja, akkor is, ha ehhez radikálisan vissza

¹⁰ Nietzsche, F., Emberi-túláságon ember, Második rész, 220.

kell fordulni. Ennek a filozófiának kell kiegészülnie a tényleges szociális érzékenységgel (nem csak olcsó technikákkal, hanem a szeretettel) és azzal a hittel, hogy a világnak, azon belül az emberi létnek értelme van. Azzal a hittel, hogy a világ jó, és a jó közli magát.

Ezen a megközelítésen kívül minden etikai kijelentés flatus vocis – üres szó. Ráadásul ezekhez az üres szavakhoz még alaposan végrehajtható szankciókat sem képes az etika rendelni. Amennyiben hibás az ember értékítélete, és a cselekvése nem a megfelelő jóra irányul, a cselekedetei következményei nem szolgálják az életet, ill. a túlélést. Ha az etikám középpontjában csak magam vagyok, tekintet nélkül másokra, az erkölcsi rendszerem velem együtt pusztul el. Az egoista, liberálisnak is nevezett etika szükségképpen felemészti önmagát, ha máshogy nem, hát a saját kultúrájával együtt. Egyszerűbben, csak a jó az, ami túlél, a rossz előbb vagy utóbb önmagát is elpusztítja.

Pontosan ezért kell megfordulni, visszatérni a lélek egészségéhez, a rendezett világ képéhez, és azokat az értékeket meglátni, amelyek nem egyszerűen az emberi tapasztalatból és nem is egyszerűen az emberi értelemből, hanem a létmegértés és léttapasztalás legmélyebb szintjeiből fakadnak. Ilyen értékek a bölcsesség, igazságosság, erősség, mértékletesség és kitüntetett módon a szeretet.

Hibás kiindulópont, ha a lét ismeretét a gondolkodás és a kommunikáció ismeretének gondoljuk, beletörődve abba, hogy a világról magáról nem szerezhetünk biztos tudást. A világot saját megkülönböztetéseink mentén konstruáljuk, nem pedig az alany és tárgy függetlensége mentén¹¹. Ebben az esetben a valóság bizonyossága a rendszer saját műveleteinek végrehajthatósága lesz, ami azonban jóval kevesebb a „valódi világunknál”.

A mai társadalom nem más, mint funkcionálisan differenciálódott részrendszerek összessége, amelyek nem rendelkeznek központtal, hanem a saját játékszabályaik szerint látják el feladataikat. A rendszerek és részrendszerek önálló kódokat használnak, amelyek a zártságukat biztosítják. Ezek többek között a jogos/jogtalan, fizet/nem fizet, hatalom/ellenzék kódok. Ezek a részrendszerek már egyre kevésbé kötődnek egy államhoz vagy területhez, sokkal inkább a világtársadalom működését alapozzák meg¹². A világtársadalom kialakulását legfeljebb az alrendszerekhez való csatlakozás képessége korlátozza. Ezt a csatlakozóképességet határozzák meg a hagyományok, kulturális „előítéletek”. A másik oldalról pedig ezt a csatlakozóképességet erősíthetné az olyan egységes, nemzetek feletti jog, amely kizárólag önmaga zárt rendszere szerint működne, és teljesen függetlenedni tudna a vallási, erkölcsi szempontoktól. Kérdéses azonban, hogy ez a jog valóban megvalósítható-e, vagy egyáltalán érdemes-e megvalósítani.

¹¹ ... a világ egyúttal a pillanatnyilag kétségbe nem vont, az előzetesen megértett, a problémátlan háttérmeggyőződés, és az ezeket hordozó metabizonyosság tartománya, mely szerint világ a megkülönböztetések minden feloldását és bevezetését valamiképpen közelíti egymáshoz. A világ pillanatnyilag és egyáltalán az értelemszerű önreferencia cirkularitásának előfeltételezendő zártsága. In: Varga Csaba (szerk.): A társadalom és a jog autopoietikai felépíttessége, Budapest 1994, 45.

¹² Csak egy társadalom létezik, a világtársadalom, amely semmi másból nem áll csak kommunikációból, s ezáltal teljesen egyértelmű határokkal rendelkezik. Varga Csaba (szerk.): A társadalom és a jog autopoietikai felépíttessége, Budapest 1994, 47.

Pontosan ez az, amiről napjaink konfliktusai tanúskodnak. A zárt, autopoietikus rendszerek küzdelme a mélyebb rétegekbe gyökeredző vallási, etikai, nemzeti felfogásokkal. Ezzel egyidejűleg viszont egyre élesebben jelenik meg a kérdés is: valóban emberi ez a világ¹³? További tény azonban az is, hogy az evolúciót egy, a struktúráknál mélyebb igazság vezérli. A népesedési adatokat figyelve az látszik, hogy a „jól szerkesztett” világnál életképesebb a spontán és „szabályozatlan” világ. Ennek a kettőnek a konfliktusa komoly veszélyeket rejt magában¹⁴.

A helyes kiindulópont

Vissza kell tehát térni az emberhez. Ahhoz az emberhez, akit nem hagy nyugton az értelmese élet igénye. Aki boldog akar lenni. Aki – már csak evolúciós okokból is – de célt keres a létében. Ha ez a cél csak az egyén pillanatnyi élvezeteiben található meg, megszűnik a szaporodás igénye és előregszik, majd elpusztul a közösség. A cél felismerése értelmes folyamat kell, hogy legyen, ennek az értelemnek azonban az egyéntől, értelmezéstől független valóságba kell kapaszkodnia. A valóság elvesztése mindenképp önpusztításhoz vezet. Vagy a saját szerkezeteink falnak fel minket, vagy az értelem nélküli fanatizmus dönt romba mindent¹⁵. A célt az értelem és a hit együtt ismeri fel¹⁶. Itt állunk ma.

Horváth Sándor, a hazai természetjogi gondolkodás egyik kimagasló alakja ezt így fogalmazta meg: *„Ezen az úton lép be az igazság ama valóságok sorába, amelyekkel szemben az embernek erkölcsi kötelezettségei vannak. A logikai igazság végülis megmaradhat a mesterség színvonalán. A tartalmi igazság ezen túlmegy. Nem a formákat keresi, nem is ezek meggyőző erejével, hanem a valóság birtoklásának tudatával nyugtat meg. A valóság pedig nem az értelemé, hanem az emberé. Az értelem csak felfogója és közvetlen alanya, de az ember annak birtokosa és haszonélvezője. ... Ezért kívánja meg Szent Tamás az értelem tisztaságához és az igazság tökéletes birtoklásához az egész ember megtisztulását, főképpen*

¹³ Az elért eredmények azonban nem feledtethetik: az ész, mely egyoldalúan csak az emberrel mint szubjektummal foglalkozik, teljesen mellőzni látszik azt, hogy ez az ember arra is hivatott, hogy egy őt meghaladó igazsághoz eljusson. Amennyiben csökken kapcsolata ezzel az igazsággal, minden ember a saját belátásának rabja lesz, s személyes voltát pusztán tapasztalatokra támaszkodó pragmatikus szabályok megtartásában látja, abban a téves meggyőződésben, hogy rajta kívül mindent a technikának kell uralnia. Méltán adódott, hogy az ész, melynek egyre inkább ki kellene fejeznie igazságra irányultságát a sok ismerettel megterhelve magába fordult, s napról napra képtelenebbé vált arra, hogy tekintetét fölemelje és vállalja a kalandot, melyben elérheti létezése igazságát. A modern filozófia, elmulasztván a „lét” iránti érdeklődést, kutatását az emberek gondolkodására koncentrált. Tehát nem az igazság megismerésére kapott emberi képességet emelte ki, hanem inkább korlátait és feltételes voltát hangsúlyozta. II. János Pál, Fides et ratio, Enciklika, 5. pont.

¹⁴ Mígözben a nyugati, fejlett világ előregedési gondokkal küzd, a szegény, fejletlen világban túlnépesedés figyelhető meg. Sajátos, hogy ezeken a szegény területeken növekednek a vallások is. https://www.princeton.edu/~deaton/downloads/Religion_and_Health_All_August09.pdf (2016. július 17.)

¹⁵ A Szentírás számára ez az oktalanság az életet fenyegető veszedelem. Az oktalan ugyanis azt képzeli, hogy sokat tud, valójában azonban képtelen tekintetét a szükséges dolgokra fordítani. Ez abban is megakadályozza, hogy rendet tartson elméjében (vö. Péld 1,7), s önmagával és környezetével a megfelelő módon viselkedjék. Fides et Ratio, 18. pont.

¹⁶ A hit és az ész (fides et ratio) két szárny, melyekkel az emberi szellem fölemelkedik az igazság szemlélésére. Maga Isten oltotta az emberek elméjébe a törekvést, hogy meg akarják ismerni az igazságot és önmagukat, és Istent megismerve és szeretve eljuthassanak önmaguk teljes igazságához (vö. Kiv 33,18; Zsolt 27 [26],89; 63 [62],23; Jn 14,8; 1Jn 3,2). II.János Pál, Fides et ratio, Enciklika, bevezetés.

*pedig az igazság szeretetét. Az ember erkölcsi kötelessége a tökéletesedés, amelynek nem csak egy része, hanem irányító eleme az igazság megismerése.*¹⁷”

A formális, logikai igazság keresése helyett¹⁸ el kell jutnunk a tartalmi igazságig, ami az igazságosság alapja is egyúttal. Horváth Sándor tíz évvel a Hans Kelsen által írt, a jogpozitivizmust megalapozó *Reine Rechtslehre* 1936-os megjelenése előtt felhívta a figyelmet a tisztán elméleti rendszerek veszélyeire. Rámutat, hogy az egész ember kötelessége a tökéletesedés, a folyamatos fejlődés és az igazság megismerésére való törekvés. Egy formálisan következetes rendszer nem alapozhatja meg önmagát. Az alap és a cél csak az ember egésze lehet, értelmi, akarati és testi adottságaival együtt. Ennél az egyébként kulcsfontosságú mondatnál viszont felvetődik annak a kérdése, hogy ez a mondat hordoz-e egyáltalán jelentést? Azaz van-e értelme ebben az összefüggésben az alap, a cél, az ember egésze kifejezéseknek és a kifejezések kapcsolatának?

Lehet, hogy formálisan ez a kijelentés megkérdőjelezhető, hiszen Wittgenstein szerint van, amiről nem lehet beszélni. „A legtöbb kijelentés és kérdés, amelyet filozófiai problémákról leírtak, nem hamis, hanem értelmetlen. Az ilyen jellegű kérdésekre tehát egyáltalán nem tudunk választ adni, mindössze értelmetlenségüket állapíthatjuk meg. ... És nincs mit csodálkozni azon, hogy a legmélyebb problémák tulajdonképpen *nem* problémák.”¹⁹”

Maga Wittgenstein is világosan látja, hogy az etika képtelen önmaga megalapozására. Éppen ezért a szakmai etikák sem lehetnek alkalmasak arra, hogy saját szaktudományi módszertanuk alapján általános érvényű etikai kijelentéseket tételjezenek. Ezek a kijelentések legfeljebb olyan etikai kódexek lesznek, amelyek érvényességüket a hozzájuk rendelt szankciókból nyerik. Ilyen módon nem önmagukban, hanem valamiféle külső fegyelmi rend részeként lesznek értelmezhetők²⁰.

„A világ értelmének a világon kívül kell lennie. A világban minden úgy van, ahogy van, és minden úgy történik ahogy történik, *benne* nincs semmiféle érték, és ha lenne is, nem lenne semmi értéke. Ha van érték, melynek értéke van, akkor ennek minden történésen és így-léten

¹⁷ Horváth S., Aquinói Szent Tamás világnézete, Budapest 1924, 93-94. A témához részletesen: Birher, Abonyi, Normák, kapcsolatok, igazság,
https://www.researchgate.net/publication/298783357_Normak_kapcsolatok_igazsag_Norms_Networks_and_Veritas

¹⁸ A formális igazság egyetemessége nehezen igazolható. Alfred Tarski erről így ír: ... úgy tűnik, az „igaz mondat” kifejezés következetes, amellet a logika alapvető törvényeivel és a köznyelv szellemével összhangban álló használatának és – ahogy ebből következik ezen kifejezés bármiféle szabatos definíciója felépítésének még a lehetősége is igen kérdéses.” In: Tarski A., Az igazság fogalma a formalizált nyelvekben. A formális igazság fogalmához érdemes áttekinteni Malik József értekezését a matematika nyelvéről. „Komoly kétség vetődik fel ugyanakkor az igazság klasszikus felfogásával kapcsolatban, amely szerint elegendő egy mondat igazságának feltételeként elfogadni, hogy egy mondat bizonyított-e vagy sem. Mivel egy mondat jelentését meghatározza, hogy miképpen lehet bizonyítani és hogyan használjuk fel őket a bizonyításban, osztjuk Dummett álláspontját, hogy a matematikusnak érdemes intuicionista (konstruktivista) álláspontra helyezkednie. In.: Malik, A matematika informális háttere, 2010.

https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/110886/Malik_Jozsef_Zoltan_Ertekezés-t.pdf?sequence=5
2017. június 10.

¹⁹ Wittgenstein, L., Logikai-filozófiai értekezés, 4.003. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.

²⁰ Például, ha az etikai vétséget a fegyelmi szabályzat szerint szankcionálják, munkajogi következmények meghívatozása mellett.

kívül kell lennie. Mert minden történés és így-lét véletlenszerű. ... Világos, hogy az etikát nem lehet kimondani.²¹”

Nem véletlen tehát, hogy egy etika nélküli világban az ember másik, a nyelven megjeleníthető kapaszkodót keres a véletlenszerűségek között, ami nem más, mint a pozitív jog.

Látható viszont az is, hogy önmagában a pozitív jog nem alkalmas arra, hogy az ember formális logikán túlmutató, az igazságosságra vonatkozó igényét kielégítse. Franz Brentano még bízott benne, hogy a jogászság a filozófia segítségével túl tud lépni a korlátokon. „... állami életünk visszasságai mindaddig nem fordulhatnak jobbra, amíg nem gondoskodunk hatékonyan arról, hogy jogászaink ... végre magasztos hivatásuknak megfelelő filozófiai képzésben részesüljenek”²².

Túllépve a formális logikán és a jogpozitívizmuson, vissza kell térni a filozófia és annak gyakorlati megvalósulása, az erkölcs, továbbá a vallás irányába. Mindez szükségszerű azért, mert az ember életképebb, ha van erkölce és hite²³. A társadalmi igazságosság végső és könyörtelenül objektív bírója ugyanis maga az evolúció. Az ember akár „emberségből”, akár irigységből, de igazságosságra, igazságos elosztásra törekszik.

Az igazságosság, mint evolúciós előny

Az emberben a normatív „kell” (erkölcsi apriori) és a tényleges hétköznapi cselekvés (a szabályok szerinti élet) összetartoznak, az ember képes az „igazságos” osztozkodásra és annak megértésére egyaránt. A főemlősök csak megszerzik a táplálékot, abból minél többet akarnak biztosítani maguknak, az emberek viszont az egyenlő elosztásra törekednek, sőt, az ajándékozásra is képesek. Az emberben adott tehát a segítség, informálás, osztozkodás, negatív irányból az irigység (igazságosság) alapképessége. Kialakulnak azok a csoportok, amelyekben ezek az alapképességek szabályozottan alkalmazhatók, és amely csoportok el is várják a szabályok megtartását. A szabályozáshoz itt hozzátartozik a szankcionálás is, amelynek *ultima ratio*ja a csoporthoz való tartozás/nem-tartozás kimondása.

Az így születő normák még a gyermekek számára sem egyszerű játékszabályok, vagy a jutalmazás elérésének eszközei, hanem egyének feletti entitások, amelyeknek társas ereje önmagában a meghatározó. A társas normák tehát „transzcendentálisak” abban az értelemben, hogy nem a tekintélyhez, félelemhez, a kölcsönösség elvárásához vagy éppen a nyelvhez, közgondolkodáshoz tartoznak lényegüket tekintve (nem normatív etika), hanem egyúttal apriori adottak is (normatív etika). Ez az apriori adottság kapcsolódik az ember „mi tudatához”. A „mi intencionalitás” teszi lehetővé, hogy az ember áldozatot vállaljon, segítsen. A normák kötelező erejének apriori lényege, hogy „mi ezt így csináljuk”.

Az emberi normák kialakulása, a mi tudat normatív körvonalazása az az evolúciós előny, amely az emberi fajt igazán életképessé tette. A táplálkozás illetve a javak elosztásának,

²¹ Logikai-filozófiai ért. 6.41.

²² Brentano, F., Az erkölcsi ismeret eredete, Budapest 1994, 87.

²³ Deaton A., Who in the world is religious and what good does it do them?

https://www.princeton.edu/~deaton/downloads/Religion_and_Health_All_August09.pdf 2017. június 12.

továbbá a szexualitásnak, illetve a vérfertőző kötődések kizárásának a szabályozása voltak azok az alapvető társas normák, amelyek a közösség, a „mi” továbbélését sikeressé tették. A mi tudat egyszerre jelent lehetőséget és kényszert. Lehetőséget a saját érvényesülésre, és kényszert a másik érvényesülésének, vagy érvényesülése lehetőségének respektálására is. Ennek a magasabb érzelmi szintű megfelelője a felelősségtudat és a szeretet. Az igazi erkölcs nem egy egyszerű „én-te” viszony, hanem komplex „mi” kapcsolat.

A normák nem egyszerűen vannak, amelyeket azután érvényesíteni kell. A normák a létükben hordják az érvényesülést. Egyszerűbben: a megalkotott szabályok lényegüket tekintve azért vannak, mert természetes, hogy azokat a közösség meg akarja tartani. A normák érvényesítésének kényszere csak akkor alkalmazandó szükséges rossz, amikor az önmagában adott érvényesülés nem jelenik meg a csoportban. A normakövetés, vagy más aspektusból a kollaboráció mindannyiunk előnyét szolgálja, és mindannyiunk teherviselését is megköveteli. A terhek, de az előnyök is közösek a teljes csoport számára. A kollaboráció tipikusan komplex feladat. A megvalósításhoz szükséges paraméterek: világos célmeghatározás (kommunikáció, koordináció), bizalom (tolerancia), és csoportszintű szabályozás (normarendszer).

Csak az ember érzékeli a közösségi cselekvésnek az absztrakt lényegét, fogja fel, hogy a „mi” cselekvésünket a jogok és kötelességek szabályozzák. A normarend mögött tehát az az apriori hit áll, hogy a szabályainkat mások is elfogadják. Az ember olyan deontikus - a kötelességre alapított - világot konstruál, amelyben feltétlen hittel mozog. Aki pedig ezeket a hittételeket kétségbe vonja, azt szankciók sújtják, akár belső lelkiismeret-furdalás formájában, akár a közösség szankciói, esetenként a csoportból való a teljes kirekesztés formájában.

Az emberek gondolkodásmódja mindig feltételez egy metanyelvet, a másik gondolkodásáról való gondolkodás képességét. Ez teszi lehetővé, hogy azonosítsuk az én-t meghaladó közös célokat (klasszikusan: család-állam-vallás). Ez a közös figyelem, közös perspektíva az, amelyben elhelyezhetjük a cselekvéseinket. A „mi” világában kapcsolódik tehát össze a „van” és a „kell”, a normatív és a nem normatív etika, az érvényesülő és az érvényes.

A közös figyelem nagyfokú közös bizalmat is igényel. A bizalom feltételezi annak eleve adott ismeretét, hogy az együttesen elért eredményt igazságosan kell elosztani. A kölcsönösség és megbízhatóság a csoport szempontjából elsőrendű értékek, ezek a normaalkalmazás alapjai is.

A közös intencionalitás mentén kialakított normák teszik lehetővé a komplex intézményrendszerek kiépülését. A társas normáknak erejük van, amelyet elsődlegesen a társas észszerűségük ad. Az észszerűség pedig a közös siker elérésének nagyobb lehetőségében áll. Az együttműködő egyének mindegyike tudja, hogy tevékenységének eredménye függ a másik egyén tevékenységétől, és ezzel a másik is tisztában van. A norma léte és érvénye abban áll, hogy kölcsönösen felismerjük egymástól való függésünket. A kölcsönösség lényege, hogy bármikor bármelyikünk bármilyen szerepbe kerülhet, de ez magát a vonatkozó szabályt nem fogja érinteni. A tudatlanság fátyla (Rawls) eltakarja előlünk, hogy kinek milyen szerepet juttat az élet, ezért az egyetlen racionális döntés a konszenzus. Ebben

az értelemben tehát a gyengék támogatása nem a felsőbbrendű ember ellen való véték, hanem az erősebb és összetartóbb közösség garanciája, az evolúció alapkövetelménye.

Az emberek sokkal jobban össze vannak kötve, mintsem korábban gondoltuk volna. Az egyéni jólétre való kizárólagos törekvés nem csak a közösség szempontjából veszélyes, hanem a saját egyéni jólétet is veszélyezteti. Ha ugyanis a körülöttem lévőket kihasználva próbálok az egyéni jólétre törekedni, a közösség negatív visszahatása miatt nem fogom tudni azt sohasem elérni. Amikor az ember a saját hasznának maximalizálására törekszik, elkezd a többi főemlős társára hasonlítani, és elveszíti a mi-tudatban rejlő evolúciós előnyeit.

A vallás, az erkölcs, és a jog kapcsolata

Eredendően a vallás, az erkölcs és a jog egymásra épültek. Nem egyszerűen úgy, hogy közös halmazaik voltak, hanem úgy, hogy a vallás megalapozta az erkölcsöt, az erkölcs pedig a jogot. A felfogás alapja, hogy a világban rend van, ez a rend a Teremtő rendje, amelyik leképződik a társadalomban is, az erkölcsben és a jogban²⁴. Miután Kant bizonyítottnak tekintette, hogy a körülöttünk lévő világ rendezettsége elsődlegesen a megismerő értelem rendezettségéből fakad, bizonytalanná vált, hogy a Teremtő által alkotott rend fogalmára lehet-e bármilyen együttélést is alapozni. Hegel pontosan emiatt inkább az ember erkölcsi természetére kívánja építeni a jogot²⁵. Innentől már csak egy lépés, hogy a jogot ne alapozzuk önmagán kívül semmi másra, mint ahogy azt Kelsen, vagy Luhmann javasolják. Mindennek azonban – ahogyan azt már láttuk, - komoly kockázata van.

Az alapvető erkölcsi kijelentéseket mindenki érti. Mindenki helyesli például a „tedd a jót, kerüld a rosszat” alapelvet. Ennek az elvnek a tényleges értelmezése viszont komoly nehézségekbe ütközik. Legalábbis azoknak, akik csak formális logikában gondolkodnak. Valójában minden ember képes a jó és rossz megkülönböztetésére, magától értetődő módon. Ez a tulajdonság a jog, erkölcs és vallás egyik közös alapja. Addig, amíg az egyén nem szólított fel a „kiskorúságából való kinövésre²⁶”, a vallás vagy az erkölcs előírásai segítségére voltak az önértelmezésben. Amíg létezett a család egyértelmű adottsága, a családban keletkező és áthagyományozódó értékek nem képezték és képezhettek vita tárgyát. Így a jó és a rossz választása között – a személyes felismerésen túl segített a vallás és az erkölcs heteronóm imperatívusza is. Nem egyszerű a vallás, erkölcs, jog közti megkülönböztetés. Az elsődleges megkülönböztetés szempontja a személy normához való viszonyában áll. Abban a kérdésben, hogy miért tartom meg a szabályt, az miért kötelező rám nézve.

A vallás a célját tekintve az egyén és a közösség teljes egzisztenciáját hivatott értelemmel megtölteni. A középpontjában a „Szent” mint *mysterium tremendum et fascinans*²⁷ áll. Ez a Szent egyszerre ad értelmet a létnek és vezérli, irányítja azt. A vallás szabályai olyan szabályok, amelyek feltétlenül és megkerülhetetlenül köteleznek. Az önértelmezés szintjén a

²⁴ Messner, J., *Das Naturrecht*, München 1960, 194-198.

²⁵ Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechtes*, 1821, § 144, 151, 257.

²⁶ Kant, I., Válasz a kérdésre: mi a felvilágosodás? <http://m.cdn.blog.hu/ko/kotelezok/file/kant.pdf> 2017. június 12

²⁷ Rudolf Otto, *A szent*, Budapest, 1997.

fejlettebb vallások valamiféle örök életet ígérnek az egyénnek. A helytelen cselekvés szankciója, hogy a „bűnös” ember kizárja magát az Isten és a közösség kötelékéből. Ennek a kizárásnak a tényét Isten állapítja meg, a megállapítás elől pedig nem lehet menekülni. A helyes cselekvés motivációja azonban nem elsődlegesen a szankciótól való félelem, hanem a helyes cselekedet megkerülhetetlen szükségszerűsége²⁸. Ezt a szükségszerűséget, vagy az ebből fakadó érzést szokás boldogságnak is nevezni.

Az erkölcs célja, hogy az egyént a közösségekben tartsa, azzal, hogy az egyén elfogadja a közösség gyakorlatait. Az ezekkel a gyakorlatokkal való személyes azonosulást morálnak vagy lelkiismeretnek nevezzük. Az erkölcsös egyén megbecsüli a közösséget, és a közösségre is megbecsüli őt. Ez a kölcsönösség jelenti az erkölcsben megjelenő önértelmezés lényegét, azt, hogy az egyén nincs egyedül. Az erkölcsi szabályok megsértésének a következménye a személyek kapcsolatának a gyengülése, megszakadása (kiközösítés). Az erkölcs gyengülését jelenti az anomia²⁹ jelensége is. Jellemzően nagyvárosi közegben az egyén el tud bújni az erkölcs parancsa elől – ha nincs értékformáló közössége. Ez az elbújás azonban kontraproduktív, elmagányosodáshoz, céltalansághoz vezet. Az erkölcs segítségével az egyén „méltóvá válhat a boldogságra”.

A jog célja egy, az emberek által tudatosan kialakított közösség, az állam (vagy államok feletti szerveződés) elvárásainak való megfelelés. Az önértelmezés alapja a személyes boldogulás lehetőségének biztosítása. A cselekvés központjában a hasznosság, azon belül pedig a személyes haszon áll. A szabályok megszegése esetén a szankció az emberi hatalomból ered, és valamilyen kényszerítő cselekményt jelent. Abban az esetben, ha az egyénnek már nincsenek stabil vallási, ill. erkölcsi kötődései az élete rendezésére nem marad más lehetősége, mint a jog szerint való élet. A polgári társadalmakban a „jog szentsége” mint narratíva is ezt a tényt fejezi ki. Ezzel együtt azonban egyre világosabban érezhető, hogy a nagyobb „rend”-be nem illeszkedő, funkcionálisan működő jog kevés ahhoz, hogy arra a saját egzisztenciánkat és a következő generációk egzisztenciáját építeni lehetne³⁰.

Egy leegyszerűsítő példával élve: „hogyan előzzük meg a droghasználatot?” – tették fel a kérdés egy orvostudományi konferencián? Az orvosok szerint úgy, ha egyre jobb analitikai módszerekkel egyre gyorsabban tudjuk kimutatni a szintetikus szereket a vizeletben. Valójában a helyzet ennél jóval bonyolultabb.

A jog eszközeivel – még ha jó is a felderítés, és gyorsan kiderül az analízis során, hogy valaki használt-e kábítószer – a droghasználat nehezen előzhető meg. A használó összetveti a valószínűsíthető hátrányt a szerhasználatból fakadó pillanatnyi előnnyel. Kiszámolja, mennyi az esélye, hogy szankcionálják a tettét.

²⁸ Kuminetz G., Egy tomista jog- és állambölcsélet vázlata, Budapest 2013, 104-114.

²⁹ Az anomia fogalmát Durkheim vezeti be a szociológiába.

http://www.szociologia.eu/sites/default/files/hir_csatolmanyok/durkheim1.pdf (2017. június 28.)

³⁰ Komoly kockázatot rejt magában az is, ha egy közösség identitását csak a jog adja, elhalványodnak azok a nemzetalkotó erők, amelyek a vérségi összetartozásban, a területi összetartozásban, a történelmi összetartozásban, a kulturális összetartozásban állnak. Messner, J., Das Naturrecht, 556-569.

Ha azonban a kérdés eldöntésében az erkölcsnek is szerepe van, nagyobb esélye lehet a megelőzésnek. Ha világos céljaim vannak, amelyekben fontos szerepe van az egészségnek, a családnak, a barátaim pozitív példájának, jóval valószínűbb, hogy nem fogok élni kábítószerrel, mint ha csak a Büntető törvénykönyvtől való félelem tart vissza.

Még fokozottabban jelenik meg mindez a vallásos ember önértelmezésében, hiszen amennyiben az Isten parancsa szerint a droghasználat bűn, akkor nem lehetek kábítószeres, mert ez tönkreteszi egyaránt az Istennel és a vallási közösséggel a kapcsolataimat. Ráadásul a bűn Isten előtt nem titkolható el. Éppen ezért ez lehet a legkomolyabb preventív erő.

Ezeket a szempontokat foglalja össze az 1. táblázat

	Vallás	Erkölc	Jog
Cél	létértelem (szent)	közösségben maradni	állam elvárásainak megfelelni
Önértelmezés	Örök élet	Nem egyedül	Ami nekem jó
Szankció	szerelem <i>Szeret-e Isten és a másik?</i>	kapcsolat <i>Kiközösítenek-e a többiek?</i>	hatalom <i>Megbüntetnek-e (ha elkapnak)?</i>
„Kijelentés”	<u>Drogolni bűn, el se kezd, Isten (és magad) előtt nem rejtőzhetsz.</u>	<u>A haverjaim nem díjazták, nem erre tanítottak otthon.</u>	<u>Börtönbe kerülsz (ha lebuksz).</u>
Kérdés	<u>Nincs.</u>	<u>Keressek más haverokat?</u>	<u>Elkapnak?</u>

1. táblázat A vallás, erkölcs, jog kapcsolódási pontjai

Az igazságosság a lélek egészsége – Ferencz Antal emléke

Ahogy Platón is megállapította, az igazságosság kérdése összefügg a rend kérdésével. A rend kérdése pedig a rendezőével. Világos, hogy egy középpont és rendező nélküli világban nem lehet rend. Az, amit az ember magának teremt, nem elég biztonságos, nem elég átfogó, sosem lehet meg benne a teljesség. A meglelt ember az, aki tudja, „hogy az életet halálra ráadásul

kapja, s mint talált tárgyat visszaadja bármikor - ezért őrzi meg, ki nem istene és nem papja se magának, sem senkinek.³¹”

Jól látszik tehát, hogy az igazságosság kérdése egy komplex kérdés, amelyet tisztán a jogtudományon belül nem lehet értelmezni. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a jogtudománynak ne lenne kötelessége az igazságosság kérdésével foglalkoznia. Úgy létszik korunk új kihívásai miatt szembe kell néznünk azzal, hogy az önszerveződő rendszereink keretei szűkössé váltak. A formális hatékonyság nem elégséges, vissza kell térni az emberhez³². Az egész ember „egészségéhez”.

Mindezt Spinoza a következőképp foglalja össze:

„A boldogság nem az erény jutalma, hanem maga az erény, s nem azért örvendünk neki, mert vágyainkat megfékezzük, hanem megfordítva, mivel örvendünk neki, azért tudjuk megfékezni vágyainkat.

...Látható ebből, mily sokra képes a bölcs, mennyivel erősebb a tudatlannál, akit egyedül vágya hajt cselekvésre. Mert a tudatlan, azonkívül, hogy külső okok űzik-hajtják sokféleképpen, sohasem jut el igaz lelki megelégedettséghez, emellett úgy él, mint aki szinte semmit sem tud önmagáról, Istenről s a dolgokról, s mihelyt megszűnik szenvedni, megszűnik egyúttal létezni is. A bölcs ellenben, amennyiben mint ilyet tekintjük, alig indul fel lelkében, hanem bizonyos örök szükségszerűség szerint tudva önmagáról, Istenről és a dolgokról, sohasem szűnik meg létezni, hanem mindig igazi lelki megelégedettség birtokában van. Ha mármost az ide vezető út, amint megmutattam, nagyon nehéznek látszik is, mégis megtalálható.³³”

Az emberhez való visszatérés egyik kiváló tanítója Ferencz Antal volt. Ő mindig, minden munkájában számot adott arról, hogy tudja a három kérdésre a választ: Honnan jöttél? Hová mégy? Ki előtt kell számot adni tetteidről? *Kövessük őt!*

³¹ József Attila, Eszmélet.

³² Ferencz A., A bioetika alapjai, Budapest 2001, 37-43.

³³ Spinoza, Etika, V. 42. Tétel.

A GÉNDIAGNOSZTIKA ÉS A GÉNTERÁPIA BIOETIKAI KÉRDÉSEI

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben az orvosbiológia fejlődésével egyre többet tudunk az élőlények felépítését és működését meghatározó genetikai információról, amit a gyorsan fejlődő orvosbiológiai kutatások tettek lehetővé. A genetikai ismeretek fejlődését meggyorsította az USA és a brit kormányzat támogatásával létrejött „*Human Genome Project*”(HGP)¹, mely által megismerhetővé vált az egész emberi genom megismerése. A DNS fonalak hossza összesen közel két méter. Ismerjük az emberi genetikai kód kémiai szerkezeti képletét, a DNS bázissorrendjét (adenin, guanin, citozin, timin). A genetikai mérnökség (*genetic engineering*) fejlődése elérhetővé tette, hogy megtaláljuk az egyes betegségeket okozó hibás gént és a hibás gént kijavítsuk.

A genetikai kutatásokkal kapcsolatban számos etikai kérdés merül fel, jelen közleményünkben nem foglalkozunk a géntechnológia által létrehozott genetikailag módosított szervezetekkel, a genetikai adatok kezelésével, a biobankokra vonatkozó szabályokkal, csak az embereken végzett géndiagnosztika és génterápia témáját tárgyaljuk. A humán genetikai új eredményeinek a megértéséhez a teljesség igénye nélkül néhány genetikai alapfogalmat szükséges tisztázni.

Alapfogalmak

Az élőlények szénhidrát, zsír, nukleinsav és fehérje molekulákból épülnek fel, a környezetükből kémiai anyagok átalakításával, az anyagcserével nyernek energiát és környezetük változtató hatásai ellenében megőrzik az önazonosságukat. Az élőlények felépítését és működését elsősorban a sejtmagban tárolt genetikai információ határozza meg, mely az élőlények felépítését és működését meghatározó fehérjéket kódolja.

DNS: dezoxiribonukleinsav makromolekula bázisokból (adenine, guanine, citozin, timin), pentóz cukorláncból és foszforsavból áll. A DNS a fehérjék (polipeptidlánc) aminosav sorrendjét kódolja és előállításához szükséges információkat tartalmazza.

RNS: ribonukleinsav a DNS-hez hasonló óriásmolekula, cukormolekulából, szerves bázisból (adenin, citozin, guanin és uracil) és egy foszfát-csoportból áll. A szerkezet RNS-molekulák segítségével szintetizálja a DNS-ben kódolt öröklött tulajdonságú fehérjéket.

Gén: az öröklődés anyagi egysége, a DNS molekula egy szakasza, mely egy fehérje termelődését határozza meg. A molekuláris értelmezés szerint a gén a DNS molekula olyan szakasza, amely egy polipeptidlánc aminosav sorrendjét kódolja, ezzel a szerkezet számára szükséges információt határozza meg (pl. strukturális gének).

¹ Szalai Cs. Teljes genom asszociációs vizsgálat. Orvostovábbképző Szle 2011;18(9):64–72;
www.otszonline.hu/genetika/cikk/teljes_genom_asszociacios_vizsgalat

Genom: Az egyed örökítő anyagának összessége

Kromoszóma: a sejtosztódás alatt a sejtmagban levő DNS molekulák szerkezete megváltozik. A DNS molekulák tömörödnek, feltekerednek és fénymikroszkóppal is láthatóvá válnak. A testi sejtekben 23 pár kromoszóma van, melyből egy pár nemi kromoszóma, a férfiakban XY, a nőkben XX kromoszóma.

A sejtek a genetikai információtartalmuk szerint lehetnek: diploid (teljes apai és anyai DNS tartalmú) és hapoid (fele DNS tartalmú) sejtek.

Diploid sejtek a testi (szomatikus) sejtek, melyek apai és anyai kromoszámával rendelkeznek. A szervezeten belül az egyes sejtek szaporodása során a genetikai információ (DNS) átadása a sejtosztódási ciklusban történik. A részletes ismertetéstől eltekintve kiemelhető, hogy a sejtmag DNS-e nagyon pontosan és szabályozottan megkettőződik, majd kromoszóma formában kettéosztódik, így az osztódással két, genetikailag azonos sejt keletkezik.

Az érett férfi és női ivarsejtek fele kromoszóma állománnyal rendelkező *haploid sejtek*. A megtermékenyítés során a két szülő fele kromoszóma állományt tartalmazó ivarsejtjei egyesülnek, a megtermékenyített petesejt már ismét a fajra jellemző teljes DNS állománnyal rendelkezik. A megtermékenyítés során az ivarsejtek egyesülésével megindul a sejtosztódás és kezdetét veszi egy új élet, mely egyedi és megismételhetetlen, a genetikai állománya különbözik a szülei és a testvérei genetikai állományától is.

Mutációk: az örökítőanyagban, a DNS-ben ugrásszerűen bekövetkező, öröklődő változás, melynek gyakorisága a népességben kisebb, mint 1%. A változás érintheti a DNS kis szakaszát (pontmutáció – SNP = single nucleotide polymorphism) vagy hosszabb szakaszát (szerkezeti mutációk), létrejöhet a testi (szomatikus) vagy az ivarsejtekben (germinális).

Nemhez kötött öröklődés: az ivari kromoszómákon a nemet meghatározó géneken kívül számos tulajdonság génje található. Ezek a tulajdonságok nemhez kapcsoltnak öröklődnek.

Az orvosi genetika eredményeinek felhasználási lehetőségei az orvoslásban

Az orvosbiológia, a biotechnológia, az információs technológia, a molekuláris nanotechnológia rohamos fejlődése felgyorsította a genetikai kutatásokat is, melyek eredményeinek egyik alkalmazási területe a gyakorlati orvoslásban a diagnosztika és a terápia^{2,3}.

A géndiagnosztika egyre kifinomultabb technikái (gén-chipek, mikrogyöngyök, automata DNS-szekvenátorok) gyorsan és nagy pontossággal képesek a genetikai rizikófaktorokat meghatározni, esetleg genetikai diagnózist felállítani⁴ és ennek eredményét a betegellátásban alkalmazni. A genetikai vizsgálat eredményei megerősíthetik vagy kizárhatják a feltételezett diagnózist. A genetikai vizsgálatokhoz számos módszer használható. A molekuláris genetikai tesztek egy gént vagy rövid DNS hosszúságú vizsgálatokat végeznek a genetikai

² Kosztolányi Gy. Az első posztgenom évtized az orvostudományban. Remények, csalódások, újszerűválaszok. Orv Hetil 2010;151:2099–2104

³ Frye M, Jaffrey SR, Pan T, et al. RNA modifications: what have we learned and where are we headed? Nat Rev Genet 2016;17:365–372.

⁴ Genetics Home Reference; Genetic Testing - <https://ghr.nlm.nih.gov/>

rendellenességekhez vezető variációk vagy mutációk azonosítására. A kromoszómális genetikai tesztek teljes kromoszómákat vagy hosszú DNS-méreteket elemeznek, a biokémiai genetikai vizsgálatok a DNS által kódolt fehérjék mennyiségét vagy aktivitási szintjét vizsgálják.

A géndiagnosztika egyes eredményeit hasznosíthatják már a napi gyakorlatban is, így a géndiagnosztika eszközeit használja többek között a kriminalisztika és az igazságügy is, például az apasági ügyek tisztázásánál.

Az orvosi genetikai fejlődése nagyon ígéretes eredményeket hoz a jövőben a napi orvosi gyakorlatban is, így a személyre szabott orvoslás lehetővé teszi, hogy a gyógyszeres kezelés előtt, az adott egyén genetikai vizsgálata alapján, ki lehessen választani a beteg számára leginkább megfelelő gyógyszert⁵. A géntechnológián alapuló biotechnológia fejlődése lehetővé tette olyan új biológiai gyógyszeres terápák kifejlesztését, melyek hatásossága lényegesen jobb elődeinél és reményt ad, hogy az eddig gyógyíthatatlan betegségek a jövőben gyógyíthatóak lesznek.

A daganatkutatásban is nagy szerepe van a genetikának, ezzel foglalkozik az onkogenetika. A daganatok nagy része nem öröklődő, hanem egy adott szövet (tüdő, bél, máj stb.) testi sejtjeiben létrejövő genetikai hiba következménye. A beteg szövetből nyert mintából lehet kimutatni a genetikai hibát és az új, korszerű terápia megválasztását segíti elő ez a módszer, ami etikai szempontból egyértelműen támogatandó.

Géndiagnosztika a betegségek kimutatására

Géndiagnosztikai vizsgálatokkal ki lehet mutatni egyes olyan betegségeket, melyet genetikai rendellenesség okoz⁶. Főleg olyan egyéneknek ajánlható, akik családjában egy genetikai rendellenesség halmozottan előfordul és így az érintett személy idejében felkészülhet, vagy életmód változtatással megelőzheti vagy késleltetheti az adott betegség kialakulását.

Az *újszülött szűrést* a születés után alkalmazzák azon genetikai rendellenességek azonosítására, amelyek korai életkorban kezelhetők. A csecsemőket több országban szűrik születés után a fenilketonuriára. Ez a genetikai rendellenesség intellektuális fogyatékossgot okoz, ha nem kezelik.

Prenatális, születés előtti genetikai vizsgálat nem képes azonosítani minden lehetséges örökletes rendellenességet. A vizsgálat során a magzati sejtek mintáiból állapítják meg a genitil eltérést.

A *preimplantációs genetikai* diagnosztika módszerét (PGD) az asszisztált reprodukciós technika bevezetése tette lehetővé. Ennek során az osztódásnak indult megtermékenyített petesejt 1-2 sejtjéből végzik el a genetikai vizsgálatot a családi előzmények alapján genetikai betegségre nagy rizikóval járó esetben abból a célból, hogy genetikai betegséget hordozó embrió ne kerüljön beültetésre.

⁵ Burke W, Kornibel DM. Closing the Gap between Knowledge and Clinical Application: Challenges for Genomic Translation. PLoS Genet 2015;11:e1004978. DOI: 10.1371/journal.pgen.1004978.

⁶Kosztolányi Gy. Ritka Betegségek Nemzeti Terve. Orv Hetil 2014;155:323–328.

Mit jelentenek a genetikai vizsgálatok eredményei

A vizsgálat céljától függően a genetikai lelet megerősítheti a diagnózist, de figyelembe kell venni az egyén és családja kórtörténetét, az elvégzett teszt típusát is. Egy adott genetikai mutációt hordozó személynek magasabb a kockázata egy adott betegségre, de nem jelenti a betegség biztos megjelenését. Bizonyos betegségre való hajlammal élő emberek tájékoztatását nagy empátiával kell végezni. A genetikai adatokról szerzett információk sérthetik az egyén személyiségi jogait, méltóságát és érdekeit, együtt járhat diszkriminációval, kirekesztéssel. A genetikai vizsgálatok előtt a genetikai tanácsadás során hangsúlyozni kell, hogy egyes genetikai tulajdonságok csak bizonyos valószínűséget jelentenek egyes betegségek kialakulására. Genetikai betegségre való hajlammal rendelkező leendő szülőket a házasság előtti tanácsadás során is már fel kell készíteni a problémák megoldásának kezelésére.

A géndiagnosztika etikai korlátai

A diagnosztikai célú genetikai vizsgálat mindig önkéntes. Genetikai adottsága miatt soha senki nem szenvedhet hátrányt, hiszen ez az emberek igazságtalan megkülönböztetése lenne, amivel súlyosan sérül az emberi méltóság. A *felölttek* genetikai vizsgálata nem indokolt olyan esetekben, amikor a kimutatandó betegség nem gyógyítható vagy életmóddal nem befolyásolható.

Egy genetikai rendelkezés *embrió*n vagy *magzaton* történő kimutatásának csak akkor van értelme, ha a betegség kezelhető, különösen akkor, ha a kezelés már a születés előtti (*prenatális*) időszakban megkezdődhet (pl. kortizol adása a 21-hidroxiláz enzim hiánya esetén). Ha a diagnosztika a betegség gyógyítását szolgálja, akkor etikai probléma nem merül fel. Ha a genetikai diagnosztikát nem a betegségek gyógyítására, hanem az abortusz indikációjának felállítására használják, akkor súlyos etikai kérdéssel állunk szemben. A várandósság alatti genetikai vizsgálat sohasem igazolhat eugenikus („fajnesítés”) célú abortuszt.

A beültetés előtti *preimplantációs* genetikai szűrés (PGS), aminek a célja a mesterséges megtermékenyítés (in vitro fertilizáció; IVF) eredményességének fokozása⁷, erkölcsi szempontból egyértelműen elítélendő.

Génterápia

A genetikai mérnökség (*genetic engineering*) legfontosabb célja egyes betegségek kialakulásáért felelős gének helyének, működésének megismerése és a hibák kijavitása. Az elmúlt évtizedekben a génterápia hatalmas fejlődésen ment keresztül, de tudni kell, hogy egyelőre inkább kísérleti stádiumban levő kezelésekről van szó. Eddig 655 vizsgálatot folytattak génterápiás módszerrel⁸ főleg olyan esetekben, ahol a betegség súlyossága meghaladja a terápia kockázatát. Etikai és orvosi okokból a betegek az előző kezelésüket is folytathatják, így a génterápia eredményességét önmagában nem könnyű megítélni.

A génterápia célja a sejtbe juttatott *nukleinsavakkal* a hibás, betegséget okozó génvariáns pótlása, módosítása vagy eltávolítása. A hibás gén pótlásával egyes súlyos öröklődő

⁷ Franco JG. Seven reasons to be concerned about the use of the new preimplantation genetic screening (PGS). JBRA Assis Reprod 2015;19:189–191.

⁸ <http://www.clinicaltrials.gov/search?term=%22gene+therapy%22#wrapper>

betegségekben pótolni lehet a hiányzó fehérje (enzim) működését. A gének bevitele az érintett hibás gént hordozó sejtek magjába leggyakrabban vírus vektorok segítségével történik.

A *testi sejteken* végzett génterápia (*somatic cell gene therapy*) egy már kifejlődött, differenciálódott szervezet sejtjeit érinti (pl. nyiroksejtek, csontvelő sejtjei) azzal a céllal, hogy helyreállítsa a beteg sejtek működését. Egy gén mutációjával járó olyan súlyos betegségek sikeres génterápiás eredményekről számoltak be, amelynek jelenleg nincs más hatékony terápiája (pl. adenoindeamináz [ADA]-hiány, Lesch-Nyhan szindróma, cisztikus fibrózis, súlyos kombinált immundeficiencia [severe combined immunodeficiency, SCID]).

Különbséget kell azonban tenni a *testi sejteken* végzett génterápia és a *csírasejtvonalba* történő beavatkozás (*germ line therapy*) között. A csírasejtvonalat érintő génterápia az ivarsejtek (gamétákat) vagy a korai fejlődési állapotú embrió (zigótát, vagy a még totipotens sejtekből álló szedercsírat) genetikai állományát módosítja. Az ivarsejtek, a zigóta vagy a korai embrió genetikai állományába történő beavatkozás hatása megjelenik a későbbi szervezet minden sejtjében sőt az utódokban is.

A génterápia etikai kérdései és jogi szabályozása

A jelenlegi génterápiák nagy része még kísérleti stádiumban van, az eljárások fejlődése ellenére sem következett be nagy áttörés e téren, ezért csak olyan esetekben jön szóba, ha a betegség súlyossága lényegesen meghaladja a kezelés kockázatát. További kutatások és fejlesztések szükségesek a génterápia hatékonyságának és biztonságosságának növelése érdekében. Ha a mérleg jelentősen átbillen a hatékonyság oldalára, akkor a génterápia etikai szempontból támogatható, mivel a betegségek megelőzését és gyógyítását szolgálja⁹. Ezzel ellentétben képességek, pszichés funkciók, intelligencia növelésére géntechnikai eljárásokat használni etikátlan és veszélyes következményekkel járna és *„ellentétben vannak az emberi lény személyi méltóságával, integritásával, identitásával”*⁹.

A genetikai kutatások eredményeinek használhatósága és kockázata még további elemzéseket igényel¹⁰. A szakmai kockázatok és a bioetika által hangsúlyozott erkölcsi veszélyek miatt a genetikai vizsgálatok és beavatkozások szigorú ellenőrzés alatt állnak. Több nyilatkozat, irányelv, nemzeti^{11,12} és nemzetközi¹³ jogi dokumentum, szerződés foglalkozik ezzel a

⁹ Az Egészségügy Pápai Tanácsa: Az Egészségügyben Dolgozók Chartája, Vatikánváros 1994, 1995; Szent István Társulat, Budapest 1998; 12. Az emberi genetikai örökség (genom) egyre bővülő ismerete, a gének szerepének azonosítása és feltérképezése, átvitelük, módosításuk vagy pótlásuk lehetőségével együtt, elmondhatatlan távlatokat nyit meg az orvostudomány előtt és ugyanakkor új és kényes etikai problémákat vet fel. Az erkölcsi értékelésben különbséget kell tennünk a szorosan vett terápiás, genetikai vagy kromoszómális rendellenességek által okozott betegségek gyógyítását célzó manipuláció (génterápia) és az emberi genetikai örökséget megváltoztató manipuláció között. 13. Azok a beavatkozások viszont, amelyek nem közvetlenül terápiás jellegűek, amelyeknek célja „emberi lények nemük vagy más, genetikailag meghatározott tulajdonságaik alapján történő válogatásnak megfelelő létrehozása”, amelyek megváltoztatják az egyén és az emberi faj genetikai örökségét, „ellentétben vannak az emberi lény személyi méltóságával, integritásával, identitásával”.

¹⁰ Van Steendam G, Dinnyés A, Mallet J, Meloni R, Casabona CR, González JG, Kure J, Szathmáry E, Vorstenbosch J, Molnár P, Edbrooke D, Sándor J, Oberfrank F, Cole-Turner R, Hargittai I, Littig B, Ladikas M, Mordini E, Roosendaal HE, Salvi M, Gulyás B, Malpede D. The Budapest Meeting 2005 intensified networking on ethics of science: the case of reproductive cloning, germline gene therapy and human dignity. *Sci Eng Ethics*. 2006 Oct;12(4):731-93.

¹¹ 2008. évi XXI.törvény a humán genetikai adatok védelméről, a humán genetikai vizsgálatok és kutatások, valamint a biobankok működésének szabályairól (Hatályos: 2015.07.01 -)

témával (pl. Nürnbergi Kódex, Helsinki Deklaráció, Belmont Report, CIOMS, ENSZ, UNESCO, Európa Tanács dokumentumai, nemzeti és nemzetközi jog). Az ivarsejteken végzett genetikai manipulációt a törvény is tiltja¹¹.

Összefoglalás

A genetikai mérnökség (*genetic engineering*) fejlődése elérhetővé tette, hogy megtaláljuk az egyes betegségeket okozó hibás gént és a hibás gént kijavítsuk.

A diagnosztikai célú genetikai vizsgálat mindig önkéntes. A *felölttek* genetikai vizsgálata nem indokolt olyan esetekben, amikor a kimutatandó betegség nem gyógyítható vagy életmóddal nem befolyásolható. Genetikai adottsága miatt soha senki nem szenvedhet hátrányt, hiszen ez az emberek igazságtalan megkülönböztetése lenne, amivel súlyosan sérül az emberi méltóság. Egy genetikai rendellenesség *embrión vagy magzaton* történő kimutatásának is csak akkor van indokoltsága, ha a betegség kezelhető. Ha a genetikai diagnosztikát nem a betegségek gyógyítására, hanem az abortusz indikációjának felállítására használják, akkor súlyos etikai kérdéssel állunk szemben. A várandósság alatti genetikai vizsgálat sohasem igazolható eugenikus („fajnemesítés”) célú abortuszt. A mesterséges megtermékenyítés során végzett *preimplantációs* genetikai szűrés () erkölcsi szempontból egyértelműen elítélendő.

A *testi sejteken* végzett génterápia célja, hogy helyreállítsa a beteg sejtek működését, ezzel a betegségek megelőzését és gyógyítását szolgálja. Jelenlegi tudásunk szerint csak akkor jöhet szóba, ha a betegség súlyossága lényegesen meghaladja a kezelés kockázatát. Ezzel ellentétben képességek, pszichés funkciók, intelligencia növelésére géntechnikai eljárásokat használni etikátlan, veszélyes következményekkel járna és sérti az emberi lény személyi méltóságát, integritását, identitását. Az ivarsejtek, a zigóta vagy a korai embrió genetikai állományába történő beavatkozás hatása megjelenik a későbbi szervezet minden sejtjében és az utódokban is, ezeket a beavatkozásokat a törvény is tiltja.

¹² 2002. évi VI. törvény (Hatályos: 2002.05.01 -) az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt Egyezménye: Az emberi jogokról és a biomedicináról szóló Egyezmény, valamint az Egyezménynek az emberi lény klónozásának tilalmáról szóló, Párizsban, 1998. január 12-én kelt Kiegészítő Jegyzőkönyve kihirdetéséről

¹³ Az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt egyezménye: az emberi jogokról és a biomedicináról szóló egyezménynek az emberi lény klónozásának tilalmáról szóló, Párizsban, 1998. január 12-én kelt Kiegészítő Jegyzőkönyve
IV. Fejezet 11. Cikk: Az egyén örökletes genetikai állománya alapján történő hátrányos megkülönböztetésének minden formája tilos.

12. Cikk: *Genetikai előrejelző vizsgálatok*: Csak orvosi vagy orvosi kutatási célból, megfelelő genetikai tanácsadás biztosításával lehet olyan vizsgálatokhoz folyamodni, amelyek genetikai betegségek előrejelzésére vagy az érintett személy betegségre való genetikai hajlamának vagy fogékonyságának kimutatására, illetve annak megállapítására szolgálnak, hogy hordoz-e betegséget előidéző gént.

13. Cikk: *Beavatkozások az emberi génállományon*: Olyan beavatkozás, amelynek tárgya az emberi génállomány megváltoztatása csak megelőzési, kórismézési vagy gyógyítási indokból hajtható végre és csak akkor, ha nem célja a leszármazottak genetikai állományának megváltoztatása.

18. Cikk: 2. Emberi embrió létrehozása kutatás céljából tilos.

Bár a technika fejlődésével egyre több és kifinomultabb gényjavító technika létezik, de még távol vagyunk a gényógyítás igazi sikereitől. Óvatosságra és mértéktartásra van szükség, mert nem minden beavatkozás válik javára az embernek, így nem minden etikus, ami technikailag lehetséges.

Felhasznált irodalom

Az Élet kultúrájáért. A Magyar Katolikus Püspöki Kar Körlevele a bioetika néhány kérdéséről. Szent István Társulat, Budapest, 2003.

Az Egészségügy Pápai Tanácsa: *Az Egészségügyben Dolgozók Chartája*, Vatikánváros 1994, 1995; Szent István Társulat, Budapest 1998;

László Valéria, Tóth Sára, Pap Erna, Szalai Csaba, Falus András, Oberfrank Ferenc. Genetika és genomika. Szerkesztette: Szalai Csaba. Typotex Kiadó, 2013, www.interkonyv.hu

Szalai Cs. Teljes genom asszociációs vizsgálat. *Orvostovábbképző Szle* 2011;18(9):64–72.

Csaba Gy., Madarász B.: *A sejt szerkezete*. Semmelweis Kiadó, Budapest, 1999.

Help Me Understand Genetics; Genetic Testing; Lister Hill National Center for Biomedical Communications, U.S. National Library of Medicine, National Institutes of Health Department of Health & Human Services; Published on July 25, 2017; <https://ghr.nlm.nih.gov/>

FÓRUM

BLASKOVICH ERZSÉBET

KALKUTTAI SZENT TERÉZ ANYA NYOMÁN ÖRÖKBEOFOGADÁSSAL AZ ABORTUSZ ELLEN

„Anyám méhében te szőtted a testem” (139. zsoltár, 1)

Teréz Anya 1950-ben kapott engedélyt VI. Pál pápától a Missionaries of Charity (MC) szerzetesrend megalapítására Kalkuttában. Földi életét 1997-ben fejezte be, addigra az MC kongregáció az egész világon elterjedt, a szerzetesnővérek és fivérek száma meghaladta a 6 ezret, a világi fogadalmások (Lay MC) százai önkéntesek hatalmas serege kapcsolódott a rend munkájához világszerte. Teréz Anya távozása óta eltelt 20 évben az MC tovább erősödött létszámban, életszentségben és növekedett a mártír vértanúk száma is. Legutóbb Jemenben 2016. márc. 4-én vesztette életét keresztényüldöző terrortámadás következtében 4 MC apáca és 10 civil segítő.⁽¹⁾

Teréz Anyáról el kell ismét és ismét mondani, hogy nem csupán a mások gondjaira érzékeny, empátikus humanista, még csak nem is nagy formátumú életvédő, vagy szociális segítő volt, hanem Megfeszített Jegyese szenvedését csillapította embertársai szolgálatával, személyes önfeláldozása árán.⁽²⁾ Hirdette, hogy minden emberben, különösen a *szegények legszegényebbjeiben*: hajléktalan, árva, beteg, haldokló, nem kívánt magzat vagy öregember „színe alatt” Jézus jelen van, éppen úgy, mint az Oltáriszentségben. Így minden emberi szintű jócselekedet Jézus szenvedését enyhíti. Tehát: „*Amít egynek tesztek a legkisebbek közül, nekem teszitek*” (Máté 25,40)

Teréz Anya különösen szívén viselte, a *szegények legszegényebbjeinek* tartott, nem kívánt magzatok sorsát: „*Csak Isten dönthet élet és halál fölött.... Ezért, a magzatelhajtás igen súlyos bűn! Az ember ezzel nemcsak életet olt ki, őt, hanem saját magát Isten fölé helyezi! Az abortuszt örökbefogadással győzzük le.*” – tanította.⁽³⁾

Kétirányú munka folyik azóta is a világszerte jelenlévő MC rendházakban. Magyarországon 3 missziós házat tartanak fent az MC szerzetesnővérek: Érd, Budapest, Miskolc és LMC hálózat is működik Budapesti központtal (Nyíregyháza, Paks, Dombóvár, Pécs). A missziós munkáról információ csak rendi engedéllyel adható. Jelen közlemény a korábban engedélyezett, Teréz Anyával kapcsolatos publikációk alapján készült.

Egyrészt az apácák családtervezést segítő csoportokat hoznak létre, ahol keresztény szellemű egészségügyi felvilágosítást végeznek, szexuális fegyelemre buzdítanak, a természetes fogamzásgátlást, a Billings⁽⁴⁾ módszert hirdetik. Szükség szerint egészségügyi szolgálatot is biztosítanak önkéntes szakemberek vagy a rendhez tartozó fogadalmás (LMC) orvosok és ápolók bevonásával. Már a 70-es évek végén publikussá vált, hogy több mint 12 ezer házaspár vette igénybe segítségüket Indiában.⁽⁵⁾ Teréz Anya soha nem törekedett arra, hogy tevékenységük számszerűsítve legyen, hitt az egyetlen élet, egyetlen lélek megmentésének abszolút értékében. A hatóságok statisztikái azonban az MC sikeres működésének kiugró eredményeit dokumentálták, ám Teréz Anya ezt kizárólag Jézus és a Szűzanya érdemének tartotta mindig. Nagyon sok ima volt és van a segítő cselekedetek mögött.

Másrészt gyermekmenhelyek tucatjait hozták és hozzák létre Indiában és a világ más rászoruló országaiban, ahova befogadják a nem kívánt csecsemőket és kisgyermekeket. Az MC nővérekhez forduló állapotos asszonyok tudják, hogy az általuk nem vállalható gyermekeik biztonságban, szeretetben nőnek fel. Ugyan úgy, mint az árva, bűnöző életre kényszerülő utcagyerekek vagy a sokgyermekes családok alultáplált, legyengült kicsinyei. Felnevelik, tanítják, sőt taníttatják őket, örökbe adást is segítenek, ha meggyőződnek a befogadók alkalmasságáról.

„A legszebb ajándék, amelyet Isten adott kongregációnknak, hogy örökbefogadással harcoljon az abortuszok ellen. Az egyik kalkuttai házunkból már több mint 3000 gyermeket adtunk örökbe. Elmondhatjuk, hogy örömet, szeretetet, békét hoztak ezek a gyermekek a befogadó családoknak. Valódi áldást jelentenek számukra és számunkra is!” - nyilatkozta Teréz Anya ⁽⁵⁾

Ez a példa a világ másik felén, az USA életvédői előtt is ismertté vált. A keresztény szellemiségűek közül Peggy Hartshorn intézménye, a krízisterheseket segítő világméretű Heartbeat International hálózat emelkedik ki. ⁽⁶⁾ A 70-es évek elején jött létre, azóta a világ 50 országában terjedt már el, a felvilágosítástól az örökbefogadásig ez a hálózat is ott és úgy segít, ahol kell.

Míg Indiában, a nők férjüknek kiszolgáltatott helyzete mellett az abortusz legfőbb indikációja a mélyszegénység, az éhezéssel, állati sorssal járó nyomor, ezért az asszonyok örömmel adják örökbe újszülötteiket az MC apácaiknak. Ezzel szemben a jólétben élő Európában és Amerikában a terhesség elején sosem az „abortusz vagy örökbeadás” dilemma merül fel. A nem kívánt terhességek nagy része tinédzserkorú, éretlen személyiségű fiatalok felelőtlen szórakozásának, kalandvágyának a terméke. A kétségbeesett lányok ilyenkor csak az abortuszra tudnak gondolni, a szülők előtt is titkolják állapotukat, ameddig lehet. Ha a terhesség a 4-5. hónapig kitart, akkor merül fel az örökbeadás lehetősége.

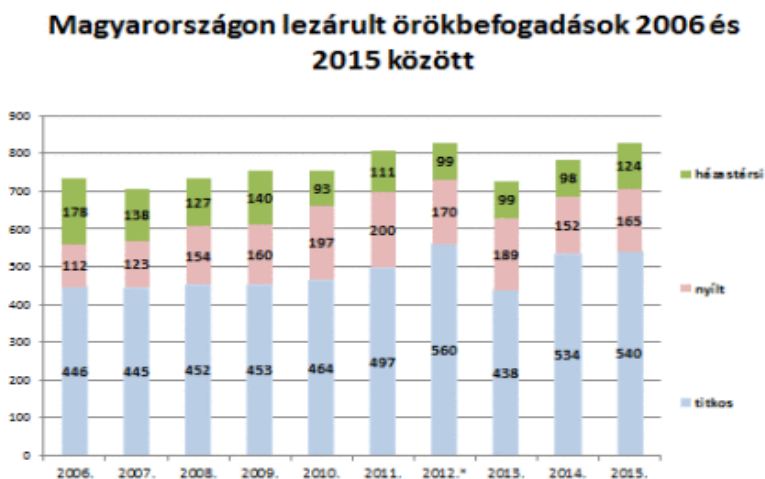
Az örökbeadást általában a kissé idősebb, képzettebb és jövőképpel, saját életcéllal rendelkezők választják, mert sem megölni nem szeretnék gyermeküket, sem a váratlanul érkező gyerek miatt megszokott életüket, karrier-tervüket, anyagi boldogulással kapcsolatos céljaikat nem szeretnék feladni. Általában elmondható, hogy sok a félreértés és a tévhit az örökbeadással kapcsolatban, a közvélemény kifejezetten elítéli azt, aki gyermekét, ha már a világra hozta, másnak adja. Kevés az örökbeadás, és sok az abortusz, miközben rengeteg gyermektelen várakozó van az Egyesült Államokban és Európában egyaránt. Nagy probléma az is, ha a kismama alkohol- vagy drogfüggő. Számukra sok program létezik az USA-ban, de ezek a nők nem mindig fogadják el a segítséget, többnyire kiszállnak a programból. „Minden központban kellene valaki, aki szívén viseli az örökbeadást és folyamatosan előtérben tartja ezt a lehetőséget is” – nyilatkozta Peggy Hartshorn. ⁽⁷⁾

Az Európai Parlament Alkotmányügyi Bizottsága és az olasz Mozgalom az Életért elnöke, Carlo Casini, az európai életvédő mozgalomak 2011. dec. 10-i tanácskozásán ⁽⁸⁾ hangoztatta „A mai fejlett Európában minden 28. másodpercben meghal egy nem kívánt kisgyermek”. A találkozó, amelynek a Capitolium volt a helyszíne, Magyarországot Soltész Miklós államtitkár úr képviselte. Előadásában Soltész Miklós beszámolt a 2011 tavaszán európai uniós forrásból rendezett, „*Ha nem vagy kész még rám, adj inkább örökbe*” elnevezésű magyarországi kampányról, mely, mint rámutatott: „számos támadás ellenére, rövid időszak alatt, kétezerrel csökkentette az abortuszok számát.” Ugyanakkor kiemelkedő volt az örökbefogadások statisztikája is 2011/12-ben (ld. 1. ábra).

2016-ban emlékeztünk arra a tragédiára, hogy 60 évvel ezelőtt, 1956. június 4-én vált legálissá Magyarországon a terhességmegszakítás. Megállapítható, hogy hazánkban, európai viszonylatban még magas az abortuszok száma: minden harmadik élve születésre jut egy, míg az európai átlagban ötre. Ennek ellenére javuló tendenciát mutatnak az adatok, ugyanis 2010

előtt közel kétféle az egyhez volt ez az arány, sőt, a szocializmus időszakában volt olyan év, amikor magasabb volt itthon az abortuszok száma, mint az élve születéseké. 2010 és 2015 között a terhességmegszakítások száma 22,9 százalékkal csökkent hazánkban, 2016-ban az első negyedévben pedig további 4,1 százalékkal.⁽⁹⁾ A születések abszolút számát mutató KSH grafikonok is emelkedésnek indultak az elmúlt 2 évben (ld.2 és 3. ábra). Pozitív változások láthatók az örökbefogadás-ügyekben is ismét, közel 15 százalékkal nőtt az engedélyezett örökbefogadások száma. 2015-ben több mint 820 gyermeket fogadtak örökbe hazánkban. (ld.1.ábra)

1.ábra. Örökbefogadások 2006 és 2015 között (házastársi, nyílt, titkos)

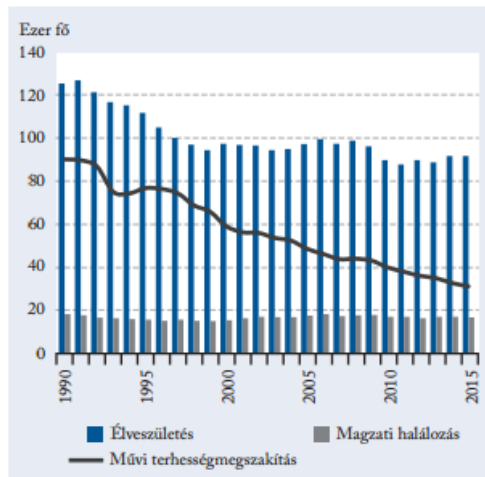

Az örökbefogadást segítő intézkedések hatására pozitív tendencia látható: kiemelkedik a 2011/12-s év, az abortusz helyett örökbefogadást hirdető kampány időszaka, 2013/14 átlaga kissé csökkent, de 2015 az elmúlt 10 év legjobb (824 örökbefogadás) eredményét hozta. (A 2016-os év KSH adatai ez év őszére várhatók)

„Aki befogad egy ilyen gyermeket az én nevemben, engem fogad be” (Mk 9, 36) olvashatjuk az Evangéliumban. Áldottak mindazok, akik az élet szentségét, a családok megerősödését szolgálják.

2. ábra. A szülészeti események alakulása (élveszülés, magzati halálozás, abortusz)

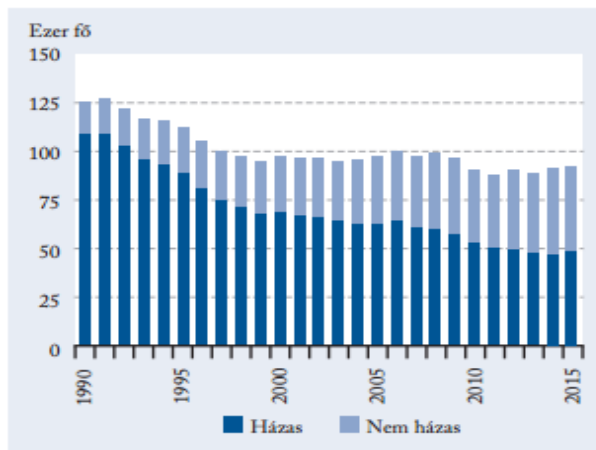
A szülészeti események alakulása

Az abortuszok száma folyamatosan csökken.

3.Születések száma az anya családi állapota szerint (házas, nem házas)

Élveszületések az anya családi állapota szerint

2010 óta a születések száma ismét emelkedik, ez az emelkedés a nem házas nők körében mutatkozik, ami összefüggésbe hozható az örökbefogadás terjedésével.

Felhasznált irodalom és hivatkozások

1. <https://888.hu/article-terrortamadas-aldozataul-estek-terez-anya-noverei-jemenben> (letöltés:2017.05.01.)
2. Jean-Michel di Falco: Teréz Anya a hit csodái Largo, 2000.5.fejezet, A szeretet ára.155.oldal
3. Hajdók János: Kalkuttai Teréz Anya Ecclesia kiadó Budapest 1980. 73. oldal
4. Billings ovulációs módszer BOM <http://www.billings.hu/> (letöltés:2017.05.01.)
5. Teréz Anya beszéde a National Prayer Breakfast rendezvényen „Fight abortion by adoption” <https://youtu.be/6-JSypuaLLY> (letöltés:2017.05.01.)
6. Heartbeat fundation: <http://www.heartbeatsaveslives.org/> (letöltés:2017.05.01.)
7. <https://www.heartbeatservices.org/margaret-peggy-hartshorn-ph-d> (letöltés:2017.05.01.)
8. Abortusz helyett több ezren választották az örökbeadást Magyarországon <http://mindennapi.hu/cikk/vilaghir/abortusz-helyett-tobb-ezren-valasztottak-az-orokbeadast/2011-12-10/10603> (letöltés:2017.05.01.)
9. KSH Magyarország, 2015. /2016-os adatok 2017 őszére várhatók/ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2015.pdf> (letöltés: 2017.05.01.)

ETIKAI KÉRDÉSEK ÉLŐDONOROS VESEÁTÜLTETÉSEM KAPCSÁN

1963-ban születtem. Fiatalon, 1995-ben derült ki, hogy nem gyógyítható veseelégtelenségben szenvedek. Nem volt semmi anaszom sem, csak magas vérnyomásom miatt elvégzett laboratóriumi vizsgálatok bizonyították, hogy veséim nem tudják méregtelenítői feladatukat teljes mértékben ellátni. Kezelőorvosom tapintatosan közölte velem, hogy ez a betegség nem akadályozza sem a munkámat, sem rendszeres sportolásomat, de számolni kell azzal, hogy sok év múlva művesekezésre és veseátültetésre fogok szorulni. Hogy ez mikor fog bekövetkezni az tőlem is függ. Hogyan fogom betartani a szükséges diétát, és mennyire ügyelek arra, hogy életmódommal és a gyógyszerek rendszeres szedésével vérnyomásom megfelelő legyen. Bármennyire kíméletesen közölte velem a rossz hírt, ez a tény villámcsapásként ért.

Az első etikai gond a felelősség volt családom és magam iránt. Fehérjeszegény étrendet kellett tartanom, mert a fehérjékből lesznek a mérgek, melyeket veséim csak részben tudnak eltávolítani. Meg kellett értenem, hogy akkor is beteg vagyok, ha semmi panaszom sincs, mert a veseelégtelenség nagyon alattomos betegség, és csak nagyon előre haladott szakaszban okoz panaszokat.

A javasolt diéta megtartása, a vérnyomás karbantartása, és rendszeres vizsgálatokon való megjelenés meghozta a várt eredményt. Tíz éven át a veseelégtelenségem gyakorlatilag nem változott. A következő tíz év a vese működés fokozatos rosszabbodásával telt el és elkövetkezett a dialízis és vese átültetés ideje. Szerettem volna, ha a veseátültetés a dialízis előtt már megtörténik. A veseelégtelenség váratlan súlyosbodása ezt nem tette lehetővé. Választanom kellett a művese kezelés és a hasi dialízis között. A művese kezelés mellett döntöttem. Az ehhez szükséges ér műtétet a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Sebészeti és Transzplantációs Klinikáján végezték el 2015 szeptemberében. A műtét után még hat hetet kell várni a kezeléssel. Sajnos állapotom olyan gyorsan rosszabbodott, hogy ezt az időt nem lehetett megvárni, és ezért a Szent Margit Kórház sebészeti osztályán soron kívül behelyeztek a hasüregembe egy katétert. Másnap a kórház Nefrológiai osztályán elkezdtek a hasi dialízist. Ezután elkezdtek az előkészületeket a vese átültetésre.

A veseátültetés vagy élő, vagy halott donorból lehetséges. Ekkor jött a második etikai gond. Elfogadhatom-e egy egészséges ember veséjét, kitéve őt a műtėti kockázatoknak, illetve később azoknak a veszélyeknek, melyek az egyveséjűségéből adódnak? A rokonok közül csak a feleségem jött szóba, aki természetesnek találta, hogy adja a veséjét. A vizsgálatok azonban azt mutatták, hogy a két veséje nem egyformán működik. Az egyik 70 %-ban, a másik csak 30 %-ban választja ki a mérgeket. A 70%-os veséjét az ő, a 30%-os veséjét az én érdekeemben nem lehetett átültetni.

1972 óta Az egészségügyről szóló törvény 206.§ /3/ pontja lehetővé teszi, hogy nem rokon is adhatja a veséjét, ha a rokon nem alkalmas donornak”. Ebben az esetben a donor és a recipiens együttes kérelmét a kórházi etikai bizottság vizsgálja meg. A kórházi etikai bizottság akkor járul hozzá a szervkivételhez, ha meggyőződött róla, hogy a donor és a recipiens között szoros érzelmi kapcsolat áll fenn és az adományozás ellenérték nélkül, valamint kényszerből, fenyegetéstől és megtévesztéstől mentesen történt.” Hála Istennek ismerőseim között akadt valaki, aki ezeknek a feltételeknek megfelelt.

Méhész Ottóné, Éva, aki dialízisem első napján meglátogatott, a kórterembe belépve ennyit mondott: „nem hoztam sem enni, sem innivalót, de tied az egyik vesém”. Éva családi barátunk 63 éves, 5 gyermeke és 10 unokája van, egy katolikus közösségbe járunk 20 éve. Felajánlása sok tekintetben különleges, mert az élő donoros átültetéséknél nagyarányú a rokoni kapcsolat, és jóval ritkább a baráti viszony. Ez teljes mértékben érthető, hiszen óriási a döntés súlya. Az etikai bizottság tagjai előtt Éva csak egy bibliai idézet említett Szt. János evangéliumából, hogy miért is ajánlja fel egyik veséjét.”Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért.” Azt hiszem ez meggyőző érv volt, mivel meghallgatásunk rövid volt.

Ami szintén nagyon elgondolkodtató, hogy a 2015 évi felajánlás után kezdődött a Ferenc pápa által meghirdetett irgalmasság éve, és a 2016-os beültetés után nem sokkal ért véget. Nyilván Éva fejében is megfordult, hogy jót cselekszik-e ezzel a felajánlással, miközben gyermekeinek és unokáinak még sokáig szükségük van rá.

Az etikai bizottság 2016 áprilisában hozta meg a számunkra a kedvező döntést. Az etikai problémám ekkor vált igazán élessé. Eddig csak egy lehetőség volt az élő donoros átültetés. Most azonban valósággá vált. Elfogadjak-e ekkora áldozatot, hogy kockára tegye egészségét értem, vagy várjak egy halottból kivett vesére, hiszen várakozó listára már feltettek? Ha elfogadom az élőből kivett vesét, a statisztikai adatok alapján a transzplantáció sikeresebb lesz. Ez nemcsak nekem lesz jobb, mert ekkor a halottból kivett vesét, amit én kapnék meg, olyan betegbe ültethetik át, akinek nincs élő donorja. Feleséggel együtt úgy határoztunk, hogy a döntést a jó Istenre bízunk. Várunk még fél évet, ezen idő alatt, ha nem kapok kadáver vesét, elfogadom Éva felajánlását. Kadáver vesét nem kaptam, így Éva veséjével 2016 októberében a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Sebészeti és Transzplantációs Klinikáján megtörtént a várva várt műtét.

Amikor Évát a műtőbe vitték, a nővérek egy pillanatra megálltak, mert Éva a „Jézus életem, erőm, békém, Jézus társam, örömöm, benned bízom, mert te vagy az Úr, már nincs mit félnem, mert bennem élsz” éneket kezdte hangosan énekelni, majd végül ők is vele énekeltek. Erőteltjesen szemüveg párásító esemény volt.

A műtét sikerült, a beültetett vese jól dolgozik. Éva pár nap múlva hazamehetett volna, de 11 napig még maradt, hogy engem támogasson. Jobban izgult vesém/veséje épségéért, mint én magam.

Számtalan üzenetet, támogatást, imát kapott Éva barátaitól, és kaptam jómagam is. Jól esett, hogy dr. Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát úr, napi imaszándékában vitt az Úristen elé minket. De naponta olyanok is imádkoztak értünk, akik nem vallásosak, mégis ezt tartották a legjárhatóbb útnak támogatásuk kifejezésére. Nagyon nagy segítség volt a család, mint háttér. Védőruhában, szájmaszkban jöttek látogatni, és "feljavították" az amúgy színvonalas kórházi koszt minőségét.

Aki megteheti és családjában, barátai között élő donorra lelhet, az próbáljon így eljárni, mert sok előnye van a halotti donoros átültetéssel szemben. Magyarországon igen alacsony az élő donoros átültetések aránya, amely sok okra vezethető vissza. Biztos, hogy sokkal több információra, jogos kérdésekre adott kielégítő válaszokra van szükség. Mi pozitívan tudunk erről a beavatkozásról nyilatkozni. Köszönet a donoromnak, orvosaimnak és ápolóimnak érte.

Édesanyám halottból származó vesével élt 19 évet. Mindig szerette volna tudni, ki volt akitől kapta a vesét, de ezt az információt csak az élő donoros átültetés adja meg. Nagy előny, hogy a vese a kivétel után 30 perc múlva már a recipiens szervezetében dolgozik, melegen kerül át. Míg a halotti szerv sokat utazik és 12-16 óra is eltelik a beültetésig.

Éva egészséges. Én teljes időben dolgozom, úgy teniszezem, mint néhány évvel ezelőtt. Laboratórium leleteim is jók.

Nem tudok eléggé hálát adni a jó Istennek, Évának, a műtétet végző és az utókezelést irányító orvosoknak, az áldozatos, türelmesen dolgozónővéreknek, és nem utolsósorban szerető feleségemnek, hogy a vese átültetéssel „ujjá szülehettem”.

KERTÉSZ GÁBOR
JOGÁSZKÉNT A GMO -RÓL

A Magyar Bioetikai Szemle szerkesztőbizottságában tárgyaltunk egy cikket, amit a felkért lektorok után a Bizottság tagjai is elolvastak, értékelték és ezt vitattuk. Ebben az eszmecsereben – sok más mellett – előkerült a vitatott cikk egy mondatata, ami hivatkozik hazánk Alaptörvényére. A kérdéses mondatban a szerző azt a véleményét deklarálja, hogy a GMO (Genetically Modified Organisms) nem kiemelkedő jelentőségű európai élelmiszerbiztonsági kérdés, azt csak hazánk tekinti annak, amit a kérdés Alaptörvénybe emelésében lát alátámasztottnak. Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezése, a testi-lelki egészséghez való alapvető emberi jog – mivel nem vagyok egészségügyi szakember, csak azt merem mondani, hogy – egyik szegmensét, a GMO mentességet deklarálja¹. Ugyancsak felmerült az a kérdés, hogy napjainkban a GM-kérdésről zajló intenzív nemzetközi vitára figyelemmel, egyes vélemények szerint kutatásaitikai szempontból – függetlenül az Alaptörvény szabályaitól, de azzal összhangban – a GMO használata tilos, és a vizsgált cikkben burkoltan felfedezhető a GM-mentesség alkotmányos szintű szabályának megkérdőjelezése.

Jogász vagyok. Munkám során elsődlegesen gazdasági joggal foglalkozom, de a kérdést hívóként, egyházjogásként és etikával is foglalkozó szakemberként is nézem. Erkölcsi, etikai szinten elsőként a – napjainkban főleg az egészségügyi, orvosi kérdéskörre értelmezett – „nil nocere” „ne árts!” elvet veszem alapul. Ez az elv az élet minden területén fontos zsinórmértékként működik. Felmerül a kérdés, ebből hogy következik-e a GM-mentesség deklarálása és vajon ez változtathatatlan örök elv, vagy nem. A kérdés megválaszolásához jogásként egy régi, római jogi elvet „in dubio pro reo” „kétség esetén a vádlott (javára kell dönten)” használom, amit a rómaiak a büntetőjogra alkottak meg, azonban a modern, polgári korban általában már nem csak a büntetőjogban „pro reo”, hanem a magánjogban is, de itt már „pro delilior”, „a gyengébb” értelemben használjuk. Ebből az alapállásból nézek a GMO technika alkalmazására. A tudomány-technika fejlődése még nem olyan régen ért el arra a szintre, hogy képes legyen létrehozni GMO élőlényeket, vagyis olyan élőlényt, amelynek a DNS örökítőanyagát mesterségesen módosították. Míg korábban a növény-nemesítés segítségével hoztunk létre a természetben előfordulónál számunkra hasznosabb növénykultúrákat, a GMO technikával ezt laboratóriumi körülmények között, nagyüzemi szinten képesek vagyunk megvalósítani. A technika abból indul ki, hogy a cél-élőlény DNS szekvenciájába célzottan, egy ismert gént ültetnek be, ami így az egész élőlényt – reményeink szerint – a kívánt irányba módosítja.

Az emberben mindig megvolt a fejlődés, újítás iránti vágy. A történelmet – különösen minden reál-tudomány tudománytörténetét – végignézve általában a hosszú tervezés, kísérletezés után

¹ Alaptörvény XX. cikk (2) ... Magyarország [t.i. a legnagyobb testi, lelki egészséget] genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, ... valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.”

elért, a fejlődést előrevivő vívmányokat találunk, de emellett – bár nem szeretünk róla beszélni – mindenütt találunk balul sikerült kísérleteket, aminek az eredménye – esetleg nemcsak a kísérletező, hanem tágabb kör számára is – negatív lett. Éppen ezért a társadalom vezetőinek – modern parlamentáris jogállamban ez a kormányt és a parlamenti képviselőket jelenti –, akiknek alapvető kötelességük a rájuk bízott – nekik bizalmat szavazott – emberek vezetése és védelme, a rájuk bízottakat fenyegető kockázatok minimalizálása fontos feladatuk. A GMO kérdésben azt tudjuk, hogy képesek vagyunk célzott DNS módosítást végrehajtani élő szervezetekben. Ugyancsak tudjuk, hogy ez az élőlény a módosított örökítőanyagot fogja továbbadni utódainak is. Az már egy sokváltozós kérdés, hogy ez a létrehozott élőlény fennmarad-e, vagy dominanciát szerez-e az adott élő kultúrában, amit legfeljebb modellezések alapján tudunk valamekkora valószínűséggel, de nem teljes bizonyossággal, előre „tippelni”. Viszont nem szabad megfélemezni a kísérletezés során egy mindig meglévő rizikófaktorról, hogy a kísérletnek a várttal, remélttel ellentétben, kifejezetten káros eredménye lesz. A GMO élelmiszerek az 1990-es években jelentek meg a piacokon, a kísérletek az 1980-as években kezdődtek². Az azóta eltelt negyed század a technikával közvetlenül érintett egynyári növénypopulációk vonatkozásában már elég hosszú a statisztikai idősoros vizsgálatra, azonban az elvetett GMO magok szükségszerűen kapcsolatba lépnek a természeti környezet más elemeivel³ és az azokra való hosszútávon megjelenő hatásokról biztos ismereteink nincsenek, legfeljebb feltételezéseink, reményeink. Éppen ezért az ország vezetőinek – megint a római jogból vett fogalommal – a „bonus paterfamilias” „jó családapa” gondosságával kell eljárniuk. Ebben a kontextusban pedig a „jó családapa” gondosan kijelöli – az aktuális ismeretek szerinti – veszélyes területek határát, és megtiltja ezeknek a határoknak az átlépését, amely tilalom megszegését – a rábízottak védelme érdekében – bünteti⁴.

Az Alaptörvény, az egészséghez való jog biztosítása érdekében előírt GMO mentesség előírása mellett ugyancsak biztosítja a tudományos kutatás szabadságát⁵, hogy az alkotó emberi elme kibontakozhasson, és elért eredményeivel az egész emberiség javát szolgálja. Ebben a kutatási szabadságba viszont nagyon sok minden beletartozik. Ha egy gondolat megjelent az emberi elmében, az végleg már nem tud eltűnni, legfeljebb „búvópatakként” halad, ami egyszer lehet, hogy felszínre tör. Minél többet kutatunk egy kérdést, annál többet tudunk róla, szépen lassan megismerjük. Akár az is előfordulhat, ami a történelem során már megtörtént, hogy később a tudomány azzal a ténnyel szembesült és bizonyította kétséget kizáróan, hogy az adott kérdésben a korábbi, a tudósok által teljes bizonyossággal sziklaszilárdnak tartott tények objektív tévesek és ebből messzemenő változtatásokat kellett eszközölni a tudományos világképen. Arra is volt példa, hogy született egy a tudományos világképet cáfoló kísérleti eredmény, azonban ezt az eredményt a technika hiányosságai miatt

²Bruening, G – Lyons, J.M.: The case of the FLAVR SAVR tomato. In: California Agriculture 54 (4) 6-7.

³Id. ebből a szempontból olvasva a magvető történetét (Mt. 13,3-9)

⁴ 2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről 362. § Géntechnológiával módosított növényfajtákkal kapcsolatos kötelezettség megszegése.

De ugyanezen törvényhozói célból született a 218.§ (1) a) embrió génállományának megváltoztatásával megvalósított egészségügyi önrendelkezési jog megsértése; valamint a 168.§ beavatkozás az emberi génállományba nevű bűncselekmény.

⁵ Alaptörvény X. cikk (1) Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát...

nem sikerült megismételni, ezért azt, mint félresikerült kísérletet elvetették, azonban később a technika fejlődése hatására rutinszerűen ezt a korábban félresikerültnek tartott eredményt hozta minden kísérlet⁶.

A tudománynak fontos feladata, hogy mind jobban megismerje a világot és ezáltal hozzájáruljon az emberek életminőségének javításához. A tudomány művelői ezt a célt óvatos, megfontolt lépésekkel teszik, ami az élet más területén tevékenykedők előtt talán fölösleges lassúságnak, a kitűzött cél szempontjából lényegtelen apróságokkal való időt és energiát rabló pepecselésnek tűnik. Pedig ez a „pepecselés” a végeredmény szempontjából fontos, mert kivédi az előállítás és a termék ön- és/vagy közveszélyes elemeit és biztonságosan előállítható, biztonságos terméket ad a társadalomnak.

Ez az a pont, ahol az etikának, és mivel a GMO technika élő szervezeteket érint, kifejezetten a bioetikának, foglalkoznia kell a kérdéssel, hogy a GMO kísérletekkel – és külföldön az üzemi termeléssel – foglalkozó szakembereket folyamatos etikai iránymutatással⁷ segítsék munkájukban, hogy az eredmény az egész emberiség számára hasznos és biztonságos legyen. Leegyszerűsítve a szereplők céljait, a kutató vagy választ akar kapni a kérdéseire, vagy a papíron jól kinéző elméletét akarja a gyakorlatban is igazolva látni; az üzletember pedig profitot akar szerezni. Ezen célok eléréséhez viszont ki kell lépni a négy fal közül és a világgal, társadalommal kölcsönhatásban kell tevékenykedni. És itt kerülnek előtérbe az etikai kérdések, hogy milyen úton és meddig lehet elmenni a célok eléréséhez. Jogászként könnyen tudom erre azt válaszolni, hogy ehhez nincs szükség etikára, hiszen tudunk olyan jogszabályokat alkotni, ami kijelöli a kutatás és az üzleti magatartás határait. A jogszabály viszont csak a meghozatala utáni esetekre alkalmazható, ezért van nagy szükség olyan, a társadalom tagjai által általánosan elfogadott, nem jogszabályi, hanem etikai, erkölcsi szabályokra, amely szabályokat nem a jogszabályi retorziótól való félelem miatt nem szegnek meg, hanem meggyőződésükből fakadóan tartanak tiszteletben a társadalom tagjai. Viszont ha nem létezik ilyen szabály, vagy az nem ismert, nem megismerhető, akkor a konkrét kérdéssel találkozó ember csak „tippelni” tud, vagy más irányú érdekei alapján hoz döntést.

A GMO kutatás és technológia, már csak életkorából fakadóan is, még gyerekcipőben jár, nem csak hazánkban, de az egész világon. Főleg biológusok, agrónómusok foglalkoznak a kérdéssel. Ezért tartom előremutatónak, és társadalmilag hasznosnak, hogy a Magyar Bioetikai Társaság, a bioetikával foglalkozó szakemberek foglalkozzanak a GMO-val kapcsolatban felmerülő bioetikai kérdésekkel, eredményeikkel segítve a GMO-val foglalkozó szakembereket hogy azok erkölcsös, etikus és helyes válaszokat tudjanak adni a munkájuk során felmerülő kérdésekre.

⁶ Ld. pl. a geocentrikusról a heliocentrikus világméretre való átváltását a tudománynak, amit a mai tudomány már ugyancsak meghaladt.

⁷ Ld. pl. MKPK: Az Élet kultúrájáért. Budapest, 2003. 124, 130, 140, 142.

ROJKOVICH BERNADETTE

KI DÖNTHET CHARLIE GARDOT ÉLETÉRŐL?

Vitaindító

Charlie Gardot, a londoni Great Ormond Street Kórházban született kisbaba egy súlyos, ritka betegségben szenved. Mitokondriális DNS-depléciója az orvostudomány mai állása szerint nem gyógyítható, változatos súlyosságú betegség, izomgyengeséget, fejlődésbeli elmaradást okoz. Súlyos esetben a lélegzést is csak az életfenntartó lélegeztető géppel lehet biztosítani. Charlie hónapok óta kórházban van, csak gépek tartják életben, süket és vak. Nem tud önállóan mozogni, lélegezni. Néhány hónap kezelés után a londoni kórház tudatta a szülőkkel, hogy a további kezelést feleslegesnek tartják, csak a kisbaba szenvedését hosszabbítják meg a további kezeléssel. A kórház a szülők kívánsága ellenére bírósághoz fordult, hogy engedélyezze az életben tartó gépek leállítását. Az orvosok a szülőknek azt a kérését sem fogadták el, hogy hazavihessék a kisfiút a gépekről való lekapcsolás után, hogy otthon halhasson meg.

Az elkeseredett szülők médiakampányba fogtak, adományokat gyűjtöttek, hogy megkíséreljenek egy még kísérleti stádiumban levő kezelési lehetőséget. „Charlie megérdemel egy esélyt, és mi, a család is. Ha a kezelés nem működik, akkor elengedjük, de legalább tudjuk majd, hogy mi is, és mindenki más is minden lehetőt megtett érte”- nyilatkozta Charlie édesanyja. A Bíróság elutasította a szülők kérését, azt a döntést hozta, hogy Charlie lekapcsolható a gépekről és csak a palliatív terápia adandó neki. Ezt Charlie érdekeinek figyelembe vételével magyarázták, mert a szakértők egyetértettek abban, hogy Charlie agyi funkciói nem javíthatók. A szülők az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordultak, amely úgy határozott, hogy nem avatkozik be az ügybe. A kórház néhány napot adott a szülőknek, hogy búcsút vegyenek a gyermektől, mielőtt lekapcsolnák a lélegeztetőgépről, de azt nem engedték nekik, hogy hazavigyék kezelni vagy meghalni.

A Vatikán fenntartásában működő római Ospedale Pediatrico Bambino Gesù gyermekkórház felajánlotta, hogy befogadja a súlyosan beteg gyermeket. Az intézmény vezetője azt nyilatkozta, hogy „Tudjuk, hogy ez egy reménytelen eset, és nincsenek hatékony gyógymódok Charlie betegségére. Közel állunk a szülőkhöz az imádságban, és ha kívánják, készek vagyunk befogadni a gyermeküket élete hátralévő részére.” Ferenc pápának kórház missziójára vonatkozó szavait érdemes idézni: „az emberi élet védelme, különösen betegség esetén, szeretetből fakadó kötelesség, amelyet Isten bíz minden emberre”.

A Vatikánban működő bioetikai testület állásfoglalása, hogy soha nem szabad olyat tenni, ami egy emberélet végét okozza. A folyadékpótlás, táplálás, lélegeztetés az alapvető ellátáshoz tartoznak. Ugyanakkor néha fel kell ismernünk a határokat, hogy mit tudunk tenni, és humánusan szolgálni a beteg embert, amíg a természetes halál bekövetkezik. El kell

fogadnunk a halált, mert nagyon kevés az esélye annak, hogy kísérleti stádiumban levő beavatkozással még lehet gyógyítani, vagy legalább meghosszabbítani Charlie életét. De a halál elfogadása nem jelenti azt, hogy a halálát előidézzük. Az emberi élet értéke nem függ az élet minőségétől. Ha otthon a feltételek adottak a gondos ápolásra és a tünetek enyhítésére, akkor Charlie-nak joga van arra, hogy családi környezetben, méltóságteljesen haljon meg.

A Bioetikai kérdések után tekintsük át röviden a hazai jogszabályozást. Az Eütv. 20-21§. értelmében a cselekvőképes beteget megilleti az ellátás visszautasításának joga, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány adott időpontbeli állása szerint rövid időn belül - megfelelő egészségügyi ellátás mellett is - halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. A beteg nem utasíthatja vissza az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást, ha várandós és előre láthatóan képes a gyermek kihordására. A magyar törvények szerint cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes beteg esetén az ellátás nem utasítható vissza, így ma Magyarországon Charlie-t nem vennék le a lélegeztető gépről.

MAKÓ JÁNOS, BLASKOVICH ERZSÉBET

(A Magyar Bioetikai Társaság Elnöksége nevében)

AZ ÉLET KULTÚRÁJÁÉRT

Megdöbbenve olvastuk az Orvosok Lapja 2017. 6. 7-8. számának 34. oldalán dr. Sály Gyula ny. osztályvezető főorvos „A halál kultúrája” c. írását. Nem vonjuk kétségbe, hogy a szerző a szenvedő, utolsó napjait élő, gyógyíthatatlan betegek érdekeit tartja szem előtt, amikor sajnálja, hogy hazánkban nem engedélyezik az eutanáziát. Vele együtt mi is „viszolygunk attól, hogy a haldokló embert végeérhetetlen szenvedésnek tegyük ki”. Véleményünk megegyezik a Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexének 17. pontjával: a gyógyíthatatlan, terminális állapotú beteg ellátására indokolt a palliatív medicina alkalmazása. Lényege a végső állapotba jutott, a tudomány mindenkori állása szerint gyógyíthatatlan beteg szenvedésének csökkentése. A palliatív, terminális medicina tehát nem eutanázia, mivel nem halálos gyógyszer beadásával vet véget a szenvedésnek. Előrehaladott rákbetegség esetén, amikor az onkológiai bizottság is hospice ellátást javasol, vagy a kezelőorvos az addigi kemoterápiás lehetőségek egyikétől sem vár már eredményt, olyan terápiát alkalmaz, mely biztosítja a fájdalommentes, békés végstádiumot. Az sem eutanázia, ha a beteg kellő felvilágosítás után – a jogszabályban rögzített feltételek mellett – akár életfenntartó kezelést is visszautasít, mert így a halál a betegség természetes lefolyása következtében jön létre, de erre alig van példa. Legtöbben a végsőkig ragaszkodnak az élethez és a végsőkig küzdenek. (Újabb CT-t, újabb infúziós kúrát sürgetnek), különösen, ha fájdalmaik, szenvedésük enyhül, gyógyulásban reménykednek. Nem eutanázia tehát, ha a szenvedés mértékéhez igazított szakszerű gyógyszer-kombináció eljut a maior fájdalomcsillapítókig, és így a halál bekövetkezésének idejét esetleg előrehozza (1). Ám ez a szintetikus morfin származékok és nem kábító analgetikumok együttes alkalmazása esetén alig várható, így ma már anélkül, hogy a beteg halálát siettetnénk, fájdalommentességét hosszú időn át biztosítani tudjuk. Eutanáziáról akkor beszélünk, ha az orvos deklarált intenciója, kifejezett szándéka a beteg halálba küldése. Alapvető hospice elv a fájdalomcsillapítás és más tüneti kezelés (fulladás-, hányinger csökkentése, stb.), a szakszerű ápolás, a kellemes környezet, a családi-baráti kapcsolatok fenntartásának biztosítása és az igény szerinti hitéleti ellátás is. Tehát a beteg testi, szellemi, érzelmi és lelki szenvedésének csökkentését eutanázia nélkül is elérhetjük. Az eutanázia azon formája, amit az idézett cikk hiányol, vagyis az orvos által asszisztált eutanázia (értsd: a beteg kérésére az orvos segíti halálba a beteget) az öngyilkossággal kombinált gyilkosság minősített esete, büntetőjogi kategória. A „kegyes halál”-t engedélyező országok jogrendszere sem léphetett azon túl, hogy az élet kioltása bűncselekmény. Mindössze olyan felmentést kapnak az eutanáziában közreműködő személyek (nem mindenütt orvos végzi!), mint a hóhérok a halálos ítélet végrehajtása után (2). Ezen gondolkozzunk el! Figyelembe kell azt is venni, hogy legtöbbször nem is a beteg, hanem a családtagok szeretnék, ha már véget érne az agónia, mert nagyon fájdalmas látniuk, ahogy a szeretett szülő, testvér vagy gyermek testileg elváltozik a pusztító betegségtől. Tehát a hozzátartozókat is kísérni kell ezen a szomorú úton. Mind a beteg, mind a családtagok számára szilárd kapaszkodó, igen

nagy segítség az istenhit, a vallási rítusok, az ima és a szentségek ereje. Ettől megfosztani bárkit is, kegyetlenség lenne.

A másik nagy kérdés, amiben a szerző elmaradottnak ítéli a magyar egészségügyet, az emberi embrión végzett kísérletek tiltása. Ez – sajnos – nem felel meg a valóságnak. Az egészségügyről szól 1997-es CLIV törvény 175. § / 3 / pontjából idézve: „A reprodukciós eljárás során a testen kívül létrejött és be nem ültetett embrióról lemondhatnak” a szülők, ami más nő méhébe való behelyezést, és orvostudományi kutatások céljára történő felhasználást is lehetővé tesz. A törvény tehát, nem tiltja az emberi embrióval kapcsolatos kutatást, amiről az erkölcsi vélemények megoszlanak. A Magyar Bioetikai Társaság azok közé tartozik, akik az embrión végzett kísérleteket elutasítják, mivel az embrió a születendő emberi lény teljes potenciális valóságát birtokolja. Tehát etikailag az embriókísérlet emberkísérletnek számít, ami a történelem legsötétebb korszakát idézi és tilos.

Az orvosi hivatás az élet szolgálata, az élet kultúrájának terjesztése. A halál kultúrájáról író kollégánk is ezt vallja, amikor az egészséges életmódot, a sportot, a megfelelő táplálkozást, egészségesebb generációk kifejlődését tartja szükségesnek. Ezzel ő is az élet kultúráját szolgálja, ha nem is következetesen, mivel a test karbantartása az élet kultúrájának csak egy részét jelenti. Bízunk abban, hogy a mai és a következő orvosi generációk is megtesznek minden lehetőt az egészség megóvásáért, a beteg ember gyógyításáért, és ha végstádiumú rákbeteget vagy idős haldoklót kezelnek (3), szenvedésüket enyhítve szeretettel, együttérzéssel elkísérik őket a végső földi állomásig. Ami biztos az ember életében az a halál. Miért is kellene azt siettetni! Azért viszont, hogy fájdalom, félelem és szorongás nélkül, békében jöjjön el, mindent meg kell tenni: orvosoknak, ápolóknak, családtagoknak, baráti és vallási közösségeknek valamint a törvényalkotóknak egyaránt.

Tisztelettel ajánljuk figyelembe venni az Orvosok Világszövetsége (WMA) Genfi Nyilatkozatát (4), melynek 4. pontja mintegy összefoglalja, kiemeli az orvosi tevékenység lényegét:”I will maintain the utmost respect for human life”. Azaz „Végsoőkig tiszteletben tartom az emberi életet.”

Irodalmi hivatkozások

1. Makó János: Az orvos és az eutanázia In: Blaskovich E.(szerk.) A gyógyítás szakralitása, tudományos esszékötet, Éghajlat Könyvkiadó 2015. Budapest.
2. Filó Mihály (szerk.): Párbeszéd a halálról. Az ELTE Állam és Jogtudományi Kar tanulmánykötete, Literatúra Medica Kiadó, 2011. Budapest
3. Blaskovich Erzsébet - Iván László: Idős betegek és haldoklók ellátása Kalkuttai Teréz Anya szerint, gerontológiai szakkönyv, Eü. Minisztérium kiadványa 2001 és 2002 Budapest.
4. Declaration of Geneva, adopted by the 68th WMA General Assembly Chicago, United States, October 2017. <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-geneva/> (letöltve: 2017.12.03).

ELŐADÁSOK

PRUZSINSZKY JÓZSEF BESZÉDE

(Elhangzott a Gaizler Gyula emlékérem átvételekor)

Kora ifjúságom óta a teremtett világunkkal kapcsolatos műszaki kérdések keltették fel érdeklődésemet. Nagy szerepet játszott pályám alakulásában családi hátterem. Édesapám munkájának példája. Így beiratkoztam a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karára, ahol 1956. április 19-én okleveles gépészmérnöknek nyilváníttak.

Ugyancsak a BME 1965. augusztus 4-én tanulmányaim befejezése után kitüntetéses oklevéllel gazdasági mérnöknek nyilvánítt.

1969. május 26-án a BME rektora gépészmérnöki műszaki doktorrá „Dr. Tech.” avatott.

Óraadó tanárként, az Állami Vizsgáztató Bizottság tagjaként nem szűnt meg kapcsolatom az egyetemmel. Munkám elismeréseként a BME „Bánki Donát” érmet adományozott 1982-ben.

Tevékenyen részt vettem a Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság munkájában, ezért 1979-ben „Hevesi Gyula érem 1. fokozat, 1983-ban „Hevesi Gyula Díj” tulajdonosa lettem.

A Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend magyarországi újra alakulásakor 1991-ben ismertem meg prof. dr. Gaizler Gyulát. Emberi, baráti kapcsolat alakult ki köztünk. Az Investitura után meghívott otthonukban tartott „teadélutánokra”. Örömmel tettem eleget a meghívásoknak, mivel életünk minden kérdése érdekelt a bölcsőtől a koporsóig.

1993-ban a Magyar Bioetikai Társaság megalakulása után alapító elnökünk „Bioetikai alapismeretek” címmel tanfolyamot, posztgraduális oktatást szervezett a HIETE-n. MBT tagként az előadások lelkes hallgatója lettem. Különösen érdekesnek találtam az itt megtapasztalt módszert, az aktuális témában felkért, különböző gondolkodású előadók és hallgatóság is meghívottak voltak. Az előadások után az előadók moderátorok segítségével ütköztették álláspontjaikat, meggyőzve a hallgatóságot a helyes döntésről.

1995-ben a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jogi Karán megindult a bioetikai oktatás dr. Gaizler Gyula szervezésében. Érdeklődéssel csatlakoztam a hallgatósághoz, rendszeres látogatója voltam az előadásoknak. Amikor egészségi állapota megromlott megkért, hogy helyettesítem bioetikai óráin. Természetesen előadásaimat megelőzően az esedékes témát részletesen megbeszéltük, útmutatásait, észrevételeit figyelembe véve, pontosan követve.

1995-ben az a megtiszteltetés ért, hogy az először megjelenő – azóta 23 évfolyamot megért – Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának tagja lettem.

A folyóiratban első írásom 1998/1-2 számban jelent meg. „Gondolkodj globálisan, cselekedj morálisan” címmel, ami a szlovákiai Pax Romana VI. nyári kongresszusán, Dunaszerdahelyen

1997. július 5-én elhangzott előadás volt. A továbbiakban cikkek, könyvismertetések, tudósítások, tanulmányok írása és sajnós nekrológok megírása is osztályrészemül jutott.

1996-ban Gaizler Gyula halála után az Andrássy utcai otthon továbbra is a MBT logisztikai központja volt. Dr. Gaizler Gyuláné, dr. Madarász Judit meggyőződéssel tervezte, szervezte, irányította társaságunk munkáját. Sokszor megfordultam Judit asszonynál segítve adminisztrációs munkáját, így postázást, nyomdai kapcsolattartást, OTP ügyintézést.

Dr. Simon Lajos barátommal a határon túl élő magyarokkal való kapcsolat fenntartására néhány alkalommal felkerestük Szlovákiában élő, bioetika iránt érdeklődő honfitársunkat, nemzetközi konferenciákat szerveztünk. A havonkénti tudományos ülések megszervezése is feladatunkhoz tartozott. Ezeken a tudományos találkozókön esetenként üléselnökként, levezető elnökként szolgáltam.

A MBT elnökségi tagjaként, főtitkárként a konferenciákon üléselnök, a közgyűléseken levezető elnökként tevékenykedtem.

Az idő múlása, növekvő korlátaim, egészségi állapotom romlása visszavonulást jelez. Megköszönve a MBT közreműködő munkatársak segítségét, köszönettel és tisztelettel kívánok eredményes munkát, szolgálatot Mindannyitoknak.

MAKÓ JÁNOS BESZÉDE

(Elhangzott a Gaizler Gyula emlékérem átvételekor)

AZ IGAZSÁG, A JOG ÉS A SZERETET A GYÓGYÍTÁSBAN

Évszázadok óta a gyógyítás egyik alapelve: „A beteg üdve legyen a legfőbb törvény”. Ma az üdv szót az érdek szóval szokták helyettesíteni. Elvileg minden orvos elfogadja ezt a törvényt, de betartása nagyon sok objektív, és szubjektív akadályba ütközik. Az objektív akadályokról nem teszek említést, mert ezeket az egészség politikával foglalkozó orvosokon kívül más orvos alig tudja befolyásolni, igaz ők sem könnyen.

A szubjektív gondok közül az első, mi a beteg érdeke? A beteg érdeke általában a gyógyulás, az orvos érdeke a gyógyítás. A gyógyuláshoz vezető utat azonban nem mindig látja ugyanúgy a beteg, mint az orvos. Kinek van igaza? Kinek az oldalán áll az igazság? Elméleti fejtegetés helyett gyakorlatomban előfordult történeteket szeretnék elmondani.

Súlyos érlemeszesedésben szenvedő, erősen dohányzó betegnek javasoltam, hogy szokjon le a dohányzásról. Megpróbálom, felelte, de nem sikerült neki. Többször figyelmeztettem a dohányzás egészségét rontó hatására, eredmény nélkül. Egyszer ezt mondta: tessék engem békén hagyni, nem tudom teljesíteni a kérését, bár tudom, hogy igaza van, de már idegesen jövök a rendelésére, mert megint felébreszti a lelkiismeretemet a dohányzás miatt. Ez idegesít, felviszi a vérnyomásomat, szív táji fájdalmakat idéz elő. Csak árt nekem, ha szól, bár tudom, hogy használni akar. Többet nem szóltam a dohányzásról, pedig szakmailag nekem volt igazam, de elfogadtam az ő igazát is.

Rendszeres művese kezelésben részesülő beteg egyik lába üszkösödött. Konzervatív kezelés eredménytelen volt. A lábfejének amputálását javasoltuk a sebésszel egyetértésben. Az értelmes beteg a műtétet visszautasította. Indoka a következő volt. A súlyos általános érlemeszesedésem, és a 110 kg-os súlyom miatt vese átültetésre alkalmatlan vagyok. Az érlemeszesedést nem tudják megállítani. Most csak a lábfejemet amputálnák, aztán a lábszáramat, és ha sokáig élek még az egész lábam sorra kerül. Feleséggel nagyon szeretjük egymást. Megbeszéltem vele, hogy inkább hamarabb halok meg az üszkösödés következtében, de a műtétet nem vállalom. A beteg autonómiájának tisztelete, és az egészségügyről szóló törvény alapján el kellett fogadnom a beteg döntését. Nem mondta, hogy hagyjuk abba a művesekezelést, nem akart halált hozó gyógyszert, csak fájdalom csillapítókat. Kérését teljesítettük, szeretettel, szomorúan kezeltük, békességben halt meg. Ez egy szomorú történet, ami azt mutatja, hogy nem a betegséget, hanem a beteg embert kell kezelnünk.

Egy másik betegnél nem vettem figyelembe sem az orvosi etikai kódexet, sem az egészségügyi törvényt. Idős, vidéki, egyedül élő asszony krónikus veseelégtelensége annyira fokozódott, hogy művese kezelés vált szükségessé, amit nem fogadott el. Felvettük Klinikánk nefrológiai osztályára infúziós kezelésre és a megfelelő diétára. Gondoltam, majd meg tudom győzni a dialízis szükségességéről. Megmutattuk neki a művese kezelést. Beszült a már több éve dializált és még dolgozó betegekkel, de hajthatatlan maradt. Volt azonban egy kérése, hogy hadd maradjon az osztályon, itt szeretne meghalni. Otthon egyedül él, tél van, fűteni kellene, nehezen tudna bevásárolni, főzni. Itt mindene megvan. Kérését teljesítettem. Abban az időben még addig feküdt a beteg az osztályon ameddig akartuk. Arra gondoltam, hogy ha már nagyon rosszul érzi magát, elfogadja a kezelést. Nem így történt. Tanuk jelenlétében aláírta, hogy inkább meghal, de neki a művese kezelés nyújtotta élet nem kell. Ahogy várható

volt, elveszítette eszméletét. Akarata ellenére dializáltuk. Magához tért: nem tett nekem szemrehányást, hogy miért nem hagytuk meghalni. Később hetente háromszor bejárt kezelésre. Nem tudtam lelkiismeretemmel összeegyeztetni, hogy lemondjon egy olyan életről, amiről nem tudja, hogy milyen minőséget jelent. Ha nem akarja a kezeléseket folytatni, otthon marad, de hála Istennek nem így történt. Megköszönte, hogy nem teljesítettük a kezelések előtti akaratát.

Bibliai párhuzam. Kihez hasonlítsak, Pilátushoz, vagy Cirenei Simonhoz? Altassam el lelkiismeretemet, hogy ilyen a törvény, legyen úgy, ahogy a beteg akarja, vagy hasonlítsak Cirenei Simonhoz, aki segítette vinni Jézus Krisztusnak a keresztet? Segítsek én is a betegnek vinni a betegség keresztjét? A kérdésnek költőinek kell lenni. Ne szolgáltatást nyújtunk a betegnek, ahogy a törvény előírja, hanem szolgáljunk neki, azaz szeretetből érdekeinket rendeljük alá az ő érdekeinek. A nehéz kérdés, hogy milyen mértékben? Ezt mindenkinek magának kell eldönteni. Általánosságban. Az aktuális testi, lelki teherbíró képességeink szerint. Ha túl sokat vállalunk, kiéghetünk, ha keveset, nem teljesítjük hivatásunkat. Különösen nehéz a felelet, ha családunk is van, mert a család is hivatás.

A hetvenes évek végén, mint a Klinika művese osztályának vezetőjének nagyon nehéz volt betartani a krónikus veseelégtelenségben szenvedő betegek kezelésére vonatkozó rendelkezéseket. A betegek életben tartására két kezelési mód állott rendelkezésünkre, a művese kezelés, és az intermittáló hasi dialízis. Az előbbinek korlátot szabott a művese gépek kis száma, míg az utóbbi elvileg minden intenzív osztályon elvégezhető lett volna, mert ehhez nem volt szükség gépre. A hasi kezeléseket is hetente háromszor végezték, de hat, vagy nyolc órán át. Az orvosoknak nem volt kellő tapasztalatuk, és a kezelés hatékonysága is alacsonyabb volt a művese kezelésnél. A betegeknek ez a kezelés sokkal több kellemetlenséget okozott és a gyakori szövődmények miatt rövidebb ideig lehetett életben tartani őket.

A hivatalos állásfoglalás a két kezelést egyenértékűnek tartotta, hogy a gépre nem került betegeket megnyugtassa. Ez nem felelt meg a valóságnak, és ezt a betegek is jól tudták, és igyekeztek művese kezelésre kerülni. A Minisztérium rendelkezése szerint csak azok a betegek kerülhettek gépre, akik veseátültetésre alkalmasak voltak. A transzplantáció esetén a felszabadult üres helyre új beteg kerülhetett. Ebben az időben 55 évnél idősebb beteget nem transzplantáltak, tehát 55 év volt a felső korhatár a művese kezelésre kerülésnek.

Bár nehéz szívvel, de szigorúan megtartottam ezt az utasítást. Nyári szabadságomról visszatérve egy idős asszonyt találtam nefrológiai osztályunkon, aki várt, hogy elkezdjük művese kezelését. Férje magas beosztást töltött be valamelyik minisztériumban, ezért az Egészségügyi Minisztérium illetékes hivatalnoka megígérte, hogy feleségével kivételt fogunk tenni. Felhívtam telefonon, hogy a beteg igazat mond-e? Igen, felelte, kezdjétek el a kezelést! Jól van, feleltem, de akkor az osztályunkon más idős beteget is gépre rakhassunk! Hosszabb vita után teljesítette kívánságomat. Ezek után rendkívül sok munka hárult munkatársaimra, amit ezúttal is köszönök nekik. Két műszak helyett négy műszakban dolgoztunk, csaknem ugyanannyi személyzettel. A kezelés szám emelkedése jelentős pénzügyi túllépést eredményezett. Többször is fegyelmivel fenyegettek emiatt, de hála Istennek erre nem került sor. A rendelkezés szigorú betartása végül is sok idős beteg életét könnyítette meg. Ma már a folyamatos ambuláns hasi dialízis valóban egyenértékű a művese kezeléssel.

Fiatál férfi beteg történetében a beteg igazsága, és az én igazságom összeütközését munkatársam szeretete oldotta meg. A tizenhat év körüli fiút életveszélyes állapotban vettük át a rab kórházból, ahová lopás miatt került. Súlyos széptikus állapotát sikerült rendezni, de krónikus veseelégtelensége miatt rendszeres dialízisben részesítettük. Sem állása, sem lakása nem volt. Munkatársam elintézte, hogy segílyt, és munkásszálláson helyet kapjon. Mentők hozták kezelésre, és utána ők is vitték haza. Egyik kezelés után a mentők nem találták

osztályunkon. A betegek elmondták, hogy a közeli moziba ment, így a mentőket nélküle kellett elküldenem. Amikor a beteg visszajött érdeklődött, hogy mikor jönnek érte a mentők. Már itt voltak, amikor maga moziban volt, és nem is fognak ma jönni. Ha el tudott moziba menni, akkor metróval haza is tud menni. Azt mondta, hogy rosszul lesz, amíg a metróállomásig elmegy. Megvizsgáltam, megmértem a vérnyomását, és úgy döntöttem, hogy veszély nélkül hazaküldhetem. Erre olyan düh fogta el, hogy az osztály folyosóján kiáltotta: Gyilkos! Meg fogok halni, mielőtt hazaérnék! Egyikünk sem engedett igazából. Végül munkatársam saját pénzén taxival haza vitette. Ő nem az igazságot kereste, hanem szeretettel megoldotta a vitát. A fiatalember többé nem tett hasonlót. Mi pedig úgy tettünk, mintha semmi konfliktus nem történt volna.

Összefoglalva. A gyógyításban a jog, az igazság, és a szeretet a legtöbbször találkozik. Előfordul azonban, hogy az orvos és a beteg igazsága nincs összhangban. Igyekezünk ilyenkor türelemmel, időnként is feláldozva meggyőzni a beteget. Kudarccs esetén törekedünk megérteni, hiszen a kezelés visszautasításának hátterét nem mondja el mindig. Lehet, hogy családi körülményei miatt dönt másképpen. Törekedjünk arra, hogy a szeretet győzzön igazság érzetünk felett, mert az emberi, és még inkább az orvosi igazság gyakran viszonylagos. Az igazi szeretet azonban Isten ajándéka, ami nyugalommal tölt el bennünket, és így a nem könnyű munkánkat is örömmel végezhetjük.

KÖNYVISMERTETÉS

VERESS GÁBOR

TUDOMÁNYOS ÉRVEKKEL AZ ÉRTÉKROMBOLÁS ELLEN

Sáry Pál „A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig” könyve

G.K. Chesterton mondta, hogy a hazugság soha nem olyan hazug, mint amikor közel jár az igazsághoz. Az értékrombolás évszázadában egyre gyakrabban jelennek meg ilyen, súlyos hazugságokat tartalmazó, a történelmi tényeket elferdítő, a keresztény értékeket romboló történelemhamisító áltudományos munkák.

Sáry Pál: *A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig, Liberális elképzelések – konzervatív szemmel*, Szent István Társulat, Budapest, 2017. c. könyvében mintegy 60 ókori forrás, több mint 200 szakirodalmi munka felhasználásával több, mint 500 lábjegyzettel tudományos alapossággal elemzi a közelmúltban megjelent alábbi értékromboló munkákat.

Sáry Pál „A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig” című könyvének I. fejezetében cáfolja Ashlan, Reza: *A zelota. A názáreti Jézus élete és kora* c. könyv mondanivalóját, hogy Krisztus csak a rómaiak ellen lázadó zsidó forradalmár volt. Sáry felsorolja, hogy e témában már több évszázada is megjelentek munkák, így Reza műve eleve nem jelent semmi újat. Mintegy 150 lábjegyzettel alátámasztott fejezetében Sáry többek között kiemeli, hogy Josephus Flavius művei alapján egyértelműen megállapítható, hogy a korabeli lázadók és Krisztus tevékenysége között nincs semmilyen kapcsolat. Jézus munkásságának tudományos elemzése egyértelművé teszi, hogy Ő ugyan a szegényeket védte, de egyben a békét képviselte.

Sáry Pál könyvének II. fejezetében cáfolja Voskuilen, Thijs, Sheldon, Rose Mary: *Operation Messias, St. Paul, Roman Intelligence and the Birth of Christianity* c. könyvének állítását, hogy Szent Pál csak római ügynök volt, aki Jézus veszélyes politikai tanait szelíd pacifista tanná alakította. A mintegy 100 lábjegyzettel ellátott fejezetben Sáry többek között azt elemzi, hogy az a tény, hogy Pál sok élethelyzetben jó kapcsolatban volt a rómaiakkal, még nem igazolja azt a feltételezést, hogy Pál római ügynök lett volna. Nem kell ahhoz további magyarázat, hogy Voskuilen és Sheldon könyvüket azzal zárják, hogy Pálról semmit sem tudnak biztosan, de kutatásukkal kételyeket tudnak ébreszteni Pállal szemben.

Sáry Pál könyvében a III. fejezetben cáfolja Moss, Candida: *The Myth of Persecution. How Early Christians Invented a Story of Martyrdom* c. könyvének azon állítását, hogy a római keresztény üldözés csak tündérmese. Sáry mintegy 130 lábjegyzettel felhasználva sokféle állítást cáfol. Moss könyvének a hiteltelenségét többek között az is igazolja, hogy Moss kifejti, hogy a keresztény források hitelessége minden kétséget kizáróan nem bizonyítható, ezért e források nem hitelesek(sic!), ami ellentétben áll minden normálisan gondolkodó történész szemléletével.

Sáry Pál könyvének IV. fejezetében cáfolja Freeman, Charles: A.D.381. *Heretics, Pagans, and the Dawn of the Monotheistic State* c. könyv azon állítását, hogy Nagy Theodosius császár rendeleteivel véget vetett a vallásszabadságnak. Sáry Pál ebben a fejezetben mintegy 90 lábjegyzettel magyarázva kifejti a vallásszabadság értelmezését a pogány világban, Nagy Theodosius hitelvi rendelkezéseit és az ariánusok elleni fellépés körülményeit és kimutatja ennek keretében Freeman hamis állításait.

Sáry Pál könyvének V. fejezetében cáfolja Alejandro Amenábar *Agora* című filmjének azt az állítását, hogy a IV-V században élő keresztények rendkívül vad, primitív hordaként viselkedtek. Sáry többek között felhívja a figyelmet arra a lelki manipulációra, hogy a filmben minden pogány fehér színben jelenik meg és minden keresztény feketében. Szent Cirill kemény határozottsága ma példaképpül szolgálhatna a végnapjait élő Európa közepén, ezt az értéket kívánja rombolni Amenábar filmje.

Minden igazságot kereső hívőnek és hitetlennek egyaránt el kellene olvasni Sáry Pál „A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig” című könyvét és köszönetet kellene mondani a szerzőnek, hogy tudományos alaposággal cáfolta a fentiekben felsorolt hazug, gátlástalan értékromboló munkákat.

Hivatkozott munkák

Sáry Pál: *A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig, Liberális elképzelések – konzervatív szemmel*, Szent István Társulat, Budapest, 2017.

Ashlan, Reza: *A zelota. A názáreti Jézus élete és kora* (ford.: Jutai Péter), Scolar Kft. Budapest, 2014.

Voskuilen, Thijs, Sheldon, Rose Mary: *Operation Messias, St. Paul, Roman Intelligence and the Birth of Christianity*, Vallentine Mitchell, London, Portland, Oregon, 2006.

Moss, Candida: *The Myth of Peraecution. How Early Cristians Invented a Story of Martyrdom*, New York, Harper One, 2013.

Freeman, Charles: A.D.381. *Heretics, Pagans, and the Dawn of the Monotheistic State*, Overlook Press, New York, 2008.

Alejandro Amenábar *Agora* című filmje, 2009.

HÍREK

ROJKOVICH BERNADETTE

TUDÓSÍTÁS A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG 2017. ÉVI KONFERENCIÁJÁRÓL

„Életvédelem és tudomány” volt a témája a Magyar Bioetikai Társaság 2017. évi (27.) konferenciájának, mely 2017. október 6-7-én került megrendezésre a Pázmány Péter Katolikus Egyetem II. János Pálról nevezett dísztermében.

Az elnök köszöntése után az Egyetem nevében Prof. Dr. Bándi Gyula, előző elnökünk, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszékvezető tanára üdvözölte a megjelenteket.

Az első nap vezető témája a kettős hatás elve volt, amit az első blokkban Dr. Hámosi Antal elnöklétével jogi, filozófiai és teológiai megközelítésből vizsgáltak.

Dr. Hámosi Antal a duplex effectus és a kisebbik rossz elvét elemezte az állapotos nő életveszélye esetén.

Dr. Turgonyi Zoltán arra a kérdésre keresett választ, hogy eldönthető-e tisztán természetjogi alapon az abortusszal kapcsolatos viták.

Dr. Kék Emerencia a katolikus morálteológiai megfontolásokat ismertette az állapotos nő életveszélye esetén.

Dr. Németh Gábor arra a kérdésre kereste a választ, hogy a kettős hatás elve vagy a malum minore elve alkalmazható-e inkább az abortuszra.

Prof. dr. Hársfai Katalin a törvényi szabályozást, a szabadság és lelkiismeret krízisét emelte ki a magzati élet védelmében.

Az első nap második blokkja az orvostudomány aktuális kérdéseivel foglalkozott.

Az előző blokk témáját folytatva dr. Rojkovich Bernadette a kettős hatás elvét és etikai kérdéseit elemezte az orvosi gyakorlatban.

Dr. Jávor András a bizonyított hatással nem rendelkező homeopatiás kezelés szakmai és etikai problémáira világított rá.

Prof. dr. Fodor Bertalan az orvostudomány legújabb eredményeit, az innovatív medicinális eljárások etikai aspektusait vizsgálta.

Dr. Blaskovich Erzsébet az orvos egyik legfontosabb feladatát, a fájdalom csillapítását és ennek bioetikai összefüggéseit ismertette.

Dr. Kopa Zsolt a leendő Keresztény Anyasági Központban majd működő férfigyógyászat fontosságát hangsúlyozta, kiemelve a hit és termékenység klinikai aspektusait.

Az orvosi kutatásokban is fontos szerepet játszik a spiritualitás, erről Prof. Dr. Tringer László beszélt.

A konferencia másnapján a főszerep a fiataloké volt.

A Fiatalok Fóruma első kerekasztalát P. dr. Csépany Gábor vezette. A családtervezés és a gyermektelenség keresztjéről a beszélgetőtársai P. Kocsis Tamás, Zaymus Eszter, dr. Koroknai András, Schaffler Ágnes voltak.

A második kerekasztalt Keresztes Ilona vezette, Fiatalok az Élet Szolgálatában közösség tagjai vettek részt a kerekasztal beszélgetésben, melynek témája „Fiatalok és

krízishelyzetek”. Nagy örömünkre szolgált a közösség fiatal tagjainak, eddigi munkájának és tapasztalatainak megismerése.

Dr. Drenyovszky Irén tagtársunk régi álma a megvalósulás küszöbére érkezett, a következő blokkban a Katolikus-Református Közös Egyházi Fenntartású Szülészeti-Nőgyógyászati Osztály tervét ismerhettük meg.

Betegápoló Irgalmasrend Budai Irgalmasrendi Kórház főigazgatója, dr. Reiter József ismertette a Keresztény Anyasági Központ tervét.

A nőgyógyászat szakmai vezetője dr. Tolnay Lajos.

A férfiak nemzőképességét több tényező befolyásolja, erről Balogh István beszélt.

A nőgyógyászat endokrinológiai aspektusait dr. Túú László elemezte.

A komplex kezelés eredményességét dr. Nas Katalin ismertette.

A Magyarországi Református Egyház Bethesda Gyermekkórház főigazgatójától, dr. Velkey Györgytől megtudhattuk, hogy miért a Bethesda kórházban hozzák létre a szülészeti, melynek programvezetője dr. Bálint Balázs, aki a természetes szülés szakmai szempontjairól és tapasztalatairól beszélt.

Bencze János lelkész felelevenítette a szülészeti történetét a református kórházban, kiemelve a lelkipótlói és etikai szempontokat.

A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének elnöke, dr. Faragó István bemutatta az egyesületet és korunk aktuális bioetikai kérdéseit.

P. dr. Leszkovszky Gy. Pál megmutatta milyen az életvédelem, ha az Isten hitébe épül. Az orvos-beteg kapcsolat meghatározó tényezője a bizalom, ennek különös értéke van, ha az életet szolgálja, erről adott elő dr. Fejérdy Gábor.

A Társaságunk elnöksége ebben az évben két tagtársunknak, dr. Prizsinszky Józsefnek és dr. Makó Jánosnak ítélte oda a Gaizler Gyula emlékérmét.

Dr. Pruzsinszky József 1956-ban végzett a Budapesti Műszaki Egyetemen, gyémánt diplomás okleveles gépészmérnök. Sok évtizede aktívan részt vesz életvédő civil szervezetek munkájában, a MAKACS Életvédő Fórum tagja, az Ökumenikus Életvédő Alapítvány kuratóriumának titkára. A Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend főtisztje. A Magyar Bioetikai Társaság alapító tagja, elnökségi tag és jelenleg titkári funkciót tölt be.

Dr. Makó János 1960-ban végzett a Budapesti Orvostudományi Egyetem általános orvosi karán. Belgyógyász, laboratóriumi és nephrológiai szakképesítéseket szerzett. A Semmelweis OTE Urológiai Klinika művese osztályán docensként dolgozott, majd Angyalföldön a művese osztályt vezette. A Magyar Orvosi Kamara megalakulásakor vezetőségi tag volt, két éven át az Országos Etikai Bizottságot vezette, majd az Etikai Kollégium elnöke volt. Az első magyar Orvos Etikai Kódex szerkesztésében vett részt. Évek óta orvosi etikára oktatja az orvostanhallgatókat. Főszerkesztője volt, jelenleg tiszteletbeli elnöke a Magyar Bioetikai Szemlének.

ROJKOVICH BERNADETTE

TUDÓSÍTÁS A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG

2017. ÉVI 2.KÖZGYŰLÉSÉRŐL

A Magyar Bioetikai Társaság Vezetőségválasztó közgyűlésre a konferencia első napján, 2017.október 6-án került sor.

Az új Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) szabályozásának megfelelően az Alapszabályt módosítani kellett. A módosítás a 2. §; 4. §7. §; 8. §; 9. §; 10.§; 11.§; 12.§; 13.§; 14.§; 15.§; 16.§; 17.§; 12.§.-t érintette, a módosított paragrafusokat az elnök asszony részletesen ismertette. A Közgyűlés a MBT Alapszabály tervezetét a benyújtott módosításokkal és az elnök asszony által javasolt módosítással egyhangúan elfogadta (3/2017. (X. 6.) számú határozat).

A közgyűlés egyhangúan döntött a Tanácsadó Testület létrehozásáról (4/2017. (X. 6.) számú határozat).

A Magyar Bioetikai Társaság elnöke beszámolt a Társaság közérdekű tevékenységéről és az Elnökség munkájáról.

A Társaság tudományos tevékenysége körében kéthavonta tudományos ülést és évente konferenciát szervez.

Az „Ifjúsági Szekció” tagjai rendszeresen találkoznak és az ifjúság körében bioetika témában felvilágosító és oktató munkát terveznek.

A NEA-NO-17-M működési pályázaton 350.000 Ft támogatásban részesült a Társaság.

A főszerkesztő távollétében Makó János, a Magyar Bioetikai Szemle elnöke olvasta fel a Hámori Antal dr. beszámolóját. Az írásos beszámolója végén Hámori Antal dr. tudatta a közgyűléssel, hogy nem vállalja a továbbiakban a MBT elnökségi tagságát és a Magyar Bioetikai Szemle főszerkesztői megbízatását. Átmenetileg a feladatokat dr. Veress Gábor vállalta.

A Magyar Bioetikai Alapítvány írásos beszámolóját Nyéky Kálmán kuratóriumi elnök távolléte miatt Rojkovich Bernadette elnök asszony olvasta fel, és tájékoztatta a résztvevőket, hogy az elmúlt évben érdemleges esemény nem történt.

Dr. Rojkovich Bernadette, a Társaság elnöke ismertette a Társaság további terveit:

a tudományos üléseket továbbra is kéthavonta tartjuk és

évente kerül sor a kétnapos konferencia megrendezésére.

Fontos feladat egy új honlap elkészítése, ezen keresztül a MBT népszerűsítése,

Életvédő Társaságokkal a kapcsolatunk erősítése és a fiatalok nagyobb arányú bevonása a Társaság életébe.

Ezután került sor a tisztségviselők megválasztására. A közgyűlés által megválasztott tisztségviselők az alábbiak:

(igen-tartózkodás-nem szavazat)

Elnök:

dr. Rojkovich Bernadette

(22-1-0)

Alelnökök:

dr. Blaskovich Erzsébet

(13-6-4)

dr. Veress Gábor

(9-6-8)

Elnökségi tagok:

dr. Jávor András

(22-1-0)

dr. Koroknai András

(23-0-0)

dr. Lipták József

(8-6-9) mint alelnök

dr. Lipták József

(22-1-0) mint elnökségi tag

Prof.dr. Tringer László

(23-0-0)

Zaymus Eszter

(23-0-0)

dr. Zlinszky János

(23-0-0)

Felügyelő Bizottság

Elnök:

dr. Schandl László

(22-1-0)

Tagok:

Hamvas Józsefné

(23-0-0)

dr. Pálffy Beáta

(21-2-0)

Dr. Makó János, a MBT tisztségviselők megválasztását levezető üléselnök gratulált a megválasztott vezetőségnek és átadta a szót Dr. Rojkovich Bernadette-nek, a Társaság megválasztott elnökének, aki a megválasztottak nevében megköszönte a tagságnak a bizalmat és mindenki részvételét, és bezárta az ülést.

— * —

Továbbra is tisztelettel kéri a Vezetőség a Társaság tagságát és a bioetika irnánt édeklődőket, hogy 2017 évi jövedelemadójuk 1 %-ának felajánlásával támogassák a Társaságnak az etikai értékek széles körű ismertetése érdekében kifejtett tevékenységét.

Az 1 % felajánlása a személyi jövedelemadó bevallásával tehető meg a korábbi években megszokott módon.

A kedvezményezett adószáma: 18052277-1-42

Neve: Magyar Bioetikai Társaság.

Nélkülözhetetlen támogatásukat előre is nagyon köszönjük!

TARTALOMJEGYZÉK

MEGEMLEKEZÉS

Lipták József: In memoriam Dr. Jancsó Gábor (1937-2017)

Lábady Tamásné: Egy házasság az „élet evangéliuma” szolgálatában
Emlékezés Lábady Tamásra

TANULMÁNYOK

Birher Nándor: Az igazságosság a lélek egészsége, az igazságtalanság a betegsége
Ferencz Antal emlékére

Rojkovich Bernadette, Oberfrank Ferenc, Falus András: A géndiagnosztika és a génterápia
bioetikai kérdései

FÓRUM

Blaskovich Erzsébet: Kalkuttai Szent Teréz anya nyomán örökre fogadással az abortusz ellen

Gárdos Csaba: Etikai kérdések élődonoros veseátültetésem kapcsán

Kertész Gábor: Jogászként a GMO-ról

Rojkovich Bernadette: Ki dönthet Charlie Gardot életéről (vitaindító)

Makó János, Blaskovich Erzsébet: Az élet kultúrájáért

ELŐADÁSOK

Pruzsinszky József beszéde a Gaizler Gyula emlékérem átvételekor

Makó János beszéde a Gaizler Gyula emlékérem átvételekor

KÖNYVISMERTETÉS

Veress Gábor: Tudományos érvekkel az értékrombolás ellen Sály Pál „A forradalmár Jézustól
a terrorista Szent Cirillig” c. könyve

HÍREK, KÖZLEMÉNYEK

Rojkovich Bernadette: Tudósítás a Magyar Bioetikai Társaság 2017 évi konferenciájáról

Rojkovich Bernadette: Tudósítás a Magyar Bioetikai Társaság 2017 évi 2. közgyűléséről